

2. Obširna naj je povestica ta saj toliko, da znaša 2¹/₂ do troje tiskanih pól.

3. Zadnji čas do vseh Svetih letošnjega leta naj se rokopis franko pošlje vredništvu „Novic“ s kako prislovico (motto) brez imena pisateljevega. Ime, stan in stanovanje pa naj se priloži v zapečatenem pismu, zaznamovanem z ono prislovico.

4. Po sodnikih, ki se bojo ob svojem času očitno na znanje dali, za najbolje delo spoznana povestica se bo razglasila v slovesni „besedi“ na Vodnikov dan v čitavnici ljubljanski; tam se bo zapečateni listek odprl, ime pisateljevo oklicalo, pisatelju pa darilo podelilo, ako je pričujoč, sicer pa se mu bo poslalo na dom. Ako bi se nobeno delo darila vredno ne spoznalo, se prihrani denar za prihodnji razpis.

5. Tako poslavljen povestica je lastnina Vodnikove Matice, ki jo bo lično natisniti in prodajati dala. Kolikor se skupi čez stroške tiskarne, se povrne v Matico.

Upravni odbor za Vodnikove slovstvene darila:

Jan. Bleiweis, Ant. Černe, And. Einšpieler, Dav. Terstenjak.

Imena slovenskih krajev.

Imena vasém razlagati je težka reč, ker niso vzete samo rekam, drevesom in legi tega ali unega kraja, ampak še brez števila družih vzrokov je, zakaj se je tej vasi prav to ime zdelo, zakaj ne kako drugo. Vse to bi razlagatelj moral dobro vediti; moral bi tedaj znati zgodovino skoraj sleherne tokave, čigar ime bi hotel jezikoslovno pretresati. Vendar bi se pa tudi ne smel dati preslepiti nekterim tacim pravlicam, ktere je mnogo poznejše porodilo zdanje vaško ime. Tako za Turjak pripovedujejo nekteri ljudje, da ima za tega del to ime, ker so nekdej v tem gradu skupaj gospodovali trije bratje, trije Jaki; al kdo bode to verjel? Vidimo tudi mnogo tacih vaških imen, ktere so po vsakdanji rabi tako zeló okršene, da najbistroumnejšemu, na vse strani omikanemu jezikoslovcu ni več mogoče vselej najti korenike; druge pa zopet na sebi nosijo prilepke in oblike starodavnih časov. Tak preiskovavec toraj moral bi tudi imeti bister bister um pa obilo jezikoslovno znanje.

Pogledimo po tem uvodu, kako se neimenovani pisatelj véde v svojih preiskavah, ki nam jih priobčuje „Uč. Tov.“ Le nekte reči vzamemo v pretres. Naj iz teh primerov umni svet sam sodi, ali je gosp. pisatelju bila sreča mila, ko se je lotil preiskovanja vaških imen:

„Ambrus = Omruz, od omrežiti, zato, ker je svet omrežen“. To uže samo za tega del nikoli ne more biti narejeno iz besede „mreža“, ker slovanski jezik visocega é (ъ), kakoršen je v besedi „mrěža“, nikoli ne spreminja v u. Da te reči preveč ne razblinim, opominjam g. pisatelja, naj vzame v roko Miklošičevo knjigo: „vergleichende lautlehre der slavischen sprachen“, pa naj bere od 133. do 149. strani. Beseda Ambrus kaže, kakor bi imela ta beseda v sebi dva dela: „am“ in „brus“. Pogledimo najprvo, kaj bi utegnulo biti: „brus?“ Stara slovenščina ima koreniko „brъs“, iz ktere je glagol II. vrste: „brъsniti“ verderben, nagen — in potem glagol V. vrste: „brъisati“ — abwischen; pogledi Mkl. strsl. slovar 1862. Iz „brъs“ je bila naredila že stara slovenščina: „ubrusъ“ — sudarium; poglej Mikl. „strsl. slovar“ 1850. Naše narečje po Notranjskem pa ima: „obrsnoti“ — streifen, na pr.: grm ga je obrsnol, in potem: „brisati“ wischen. Iz „brs“ je storjena beseda: „obrsica“, to je dež, ki pod kapom v steno kropí, in tudi: „brus“ — schleifstein. Podoba je tedaj, da korenika „brs“ kaže odje-manje, glájenje. Kaj pa je: „am?“ To je teže razsoditi. Na Dolenskem blizo Lašč pri sv. Gregorji vem za vas, kteri se pravi Andol. V starem je pa bilo „Xdolъ“ — thal namestic: „vъdolъ, v Xdolъ“, Mkl. „vrgl. lautlehre“ 58. V besedi „Andol“, ki je najbrže to, kar staro-

slovenska „Xdolъ“, tedaj še nahajamo nosnik; njen pomen je „dolina“; in res je ta vas pod hribom, na katerem stoji cerkev sv. Gregorja. Po tej analogii bi toraj stalo „Ambrus“ namesti „Xbrusъ“, za ktero obliko pa ne vem, ali je najdena v starih knjigah ali ne; pomén bi utegniti biti oguljen kraj; toda vendar zboga same besede še ne trdim, da je ta kraj zares oguljen, ker nisem gosp. pisatelj, ki že samo iz imen dela najpredrzišče hipoteze: ali vas leži pod hribom ali za hribom, preko solnca ali od solnca, proti jugu ali proti severju itd.; tudi ne prisezam, da se nisem zmotil v koreniki: hotel sem le pokazati, kako bi se dala ta beseda pretresati po slovanskem jezikoslovstvu.

Dosti o „Ambrusu“ — pogledimo naprej.

„Dragatus = znabiti da se tiši kake derage ali derovlja.“

Če pisatelj zares misli, kakor nam kaže njegovo pisanje „deraga“, da zato ne more biti prav „draga“, ker v zdanjem času pravimo: „derem“, se grozno moti skozi in skozi. Ravno tako krivo pot hodi, ko iz korenike: „tisk“ nareja „tuš“.

„Duplje, ali brez okrajšanja Dvopolje, ker stoji v sredi med dvojnim poljem.“

Zboga te besede se s pisateljem ne bodem za vreme trgal, samo vprašam: zakaj zaméta slovensko besedo „duplo“ — „hohler baum“, čigar koreniko nahajamo tudi v starem? Ali morda ni vedel za „duplo“? Iz „dvopolje“ bi se dala samo narediti skrcena oblika: „dúpolje“, namesto „dvúpolje“, primeri dvudъnevije — zeitraum von 2 tagen; Mkl. „strsl. slovar“ 1862.

„Brdo, korenika brsniti.“

Kdor more narediti „brdo“ iz korenike „brs“, ta zná več, nego hruške peč.

„Glogovitz — Blegovica, vas ob logu. Črka o se je sčasoma zgubila.“

Čudo golemo! Tù je g. pisatelj zopet pred sabo imel našo in staroslovensko besedo „glogъ“ — „hagedorn“, pa ne, da bi jo vzeli! Ali morda mu je neznana? Mogoče je, da narod namesto „Glagovec“, kakor sem jaz vedno slišal, sèm ter tje morda tudi res pravi „Blagovec“; al to kaže, da je popaka; tudi je pa mogoče, da je gosp. pisatelj sam si pokvaril besedo, ker mu drugače ni hotla iti v njegov koš, kakor je tudi preobličil „Mokronog“ na „Mokronovo“. Porok sem mu, da ko bi šel na Dolensko in vprašal, kje je „Mokronovo“, ne bi ga razumel živ krst.

„Gutenfeld — Dobropolje; nerodoviten kraj, slab za polje, kjer je tedaj že to dobro polje, kjer je le sejati mogoče.“

To je „lucus a non lucendo“. Tù opomnimo le, da ljubljanski „schematismus“ je malo vreden porok v pisanji slovenskih imen. Kdor sam posluša, kako pravijo ljudje, slišal bo, da se govori „Dobrépolje“ žnsk. spl. mn. štev.; sicer naj mi pa gosp. pisatelj le verjame, da je v Dobrépoljah zares dobro in rodovito polje, najboljše daleč okoli.

(Kon. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

Stanoval sem enkrat na Dunaji v bolj oddaljenem predmestju v neznano razširjeni nizki hiši, ki je gotovo najmanj pet dvorov imela. Ne na nji in ne v nji ni bilo nič znamenitega, bila je polna krajačev in čevljarjev, starih in mladih bab, majhnih in velikih otrok. Ko sem že čez pol leta tù svoj šotor imel, sem ravno na vseh Svetih zjutraj v jako skritem, stranskem kotičku majhne vrata zapazil, ki so štacunico naznanovale. Grem bliže, pogledam na zapra-

šeno tablico nad vratmi, pod katero je bilo s sila starimi, gotiškimi črkami napisano: Krčma „pri pijanem srakoperju“. Ostrmim nad tem čudnim napisom, ogledujem ga bolj na drobno in res počasi razločim namalanega srakoperja, ki je na vejici stal in se v resnici tako držal, kakor bi bil najmanj pol vedra bržanke popil; noge, peruti, glava, posebno pa oči so mu bile tako drastično naslikane, da me je glasen smeh posilil; držal se je ta srakoper kakor kak prav zastaran pijanec. Sklenil sem to oštarijco pri prvi priliki obiskati, ker vsled svojega naslova mora biti jako zanimiva; danes je bilo še prezgodaj, zatoraj še vse zaprto.

Na vseh vernih duš dan, drugi večer, je burja neusmiljeno razsajala, snežinke čedalje gosteje padajo, tema mahoma nastopi; ni bilo mogoče od doma iti; bil sem tedaj privezan na „pijanega srakoperja“, če sem hotel kaj večerjati. Z veseljem se proti osmim doli napotim, tri skoke naredim in bil sem v zanimivi krčmici. Pri vratih me kratek pa debel možicelj pozdravi, bil je kaj lepo pital in obraz se mu je svetil, kakor zdaj le opoldne pri solncu pozlačene jabelki na šenklaških turnih v Ljubljani. Nisem se še oddahnil, ko me že vpraša: ali bom poliček pive ali „žvižek“ vina? Odločim se za žvižek (dunajski „pfiff“) vina in se enmalo po sobi ogledam. Bila je nizka, dolga in ozka in akoravno je bila že takrat vsaka branjerija s plinino (gazom) razsvetljena, je tu kakor pred vesolnim potopom le ena sama lojena sveča brlela. Kakor maček sem oči napenjal, da bi ktereга gosta zapazil, pa ni bilo nobene žive duše zavohati. Vsedem se k stranski mizi, od kodar sem imel prozor čez celo sobo, pa flegmatično „žvižka“ pričakujem.

Al naenkrat se začne poleg mene nekaj gibati, groza me spreleti in preplašen zrem v dolzega moža s plešo na glavi in z očali na nosu, ki se kakor duh v Hamletu pred me postavi in me z debelim glasom vpraša, ali tudi kaj za jesti ukažem. Molčé strmim v moža in si ne morem misliti, da bi bila ta pošast strežaj, ker dozda, kar se spomnim, še nisem nobenega z očali vidil. Ko mož svoje vprašanje ponavlja, ga vendar-le pitam: „Jeli ste vi natakak?“

„Dà!“

„Kako vam je ime?“

„Turibius.“

„Kako!?“

„Turibius“ — še enkrat debelo zabrenči.

Turibius? Turibius? sam pri sebi tiho ponavljam, — da bi kak natakak se tako imenoval, tega pa še ne! Res ni treba, da bi se vsak Francel, Vencel, Nacel ali pa Mihel klical, al Turibius! Turibius!? Saj vendar vse podobe, črne in rudeče, v pratiki poznam, tiste, ki imajo glavo pod pazdih in tiste, ki jo v rokah nosijo — pa Turibiusa nisem nikdar našel med njimi!

Mož je menda moje misli uganil in smehljaje nadaljuje: „Vam se moje ime nekako čudno zdí, ker se tu skoraj nihče na to ime ne krsti, pa pri nas se skoraj vsak drugi človek tako zove in moj svetnik je gotovo tako pošten, kakor vaš.“

Še bolj radoveden, kje more ta kraj biti, ga hočem za domovino vprašati, pa mož, na take dvombe pripravljen, mi besedo pregrizne, iz spod suknje umazan papir izvleče in mi ga pomoli: „Zdaj se pa sami prepričajte!“

Naglo ga odganem in berem: Popotni list — Turibius Skoggs, rojen leta 1816 v Buxtehude poleg Hamburga itd.

Oddahnem se; „tako, tako, v „Buxtehude“ so „Turibiusi!“ mrmram sam pri sebi; — al mož mi že za pričo koledar nasproti moli s prstom 16. aprila kazaje, kjer se v resnici sv. Turibius nahaja.

Vprašam na dalje, koliko časa je že tu? „16 let; zdaj nisem ravno več natakak, sem s krčmarjem na pol v španovii.“

Med tem mi pa krčmar sam kupico vina na mizo postavi in me tako na večerjo spomni. Rečem Turibiusu, naj mi jedilni list prinese.

„Tega pri nas nikoli ni bilo, gospod, v take stroške se

mi ne spuščamo! — kar tako si zberite, imamo vsak večer samo dve jedi na ponudbo, če vam je prav, — če vam pa ni všeč, je pa nam tudi prav vse eno“ — mi odgovori.

„Ktere ste pa te dve jedi?“

„Augšpurgarske klobase s krompirjem, ali pa kisel fižol s česnom.“

Z glavo stresam in godernjam: čudna zares čudna ta krčma! — da imajo tu kranjsko narodno jéd, katero bi težko, zlo težko v kaki drugi dunajski krčmi najdel! Vesel fižola ukažem in potem vino poskusim, — al kako se mi je to prileglo, da še ne kmalo tako! — Ko sem se bil tako lepo navžil, si smodko zapalim, žvižka drugi natis ukažem in premišlujem zdaj pijanega srakoperja, zdaj Turibiusa, zdaj krčmarjev solnčni obraz in spet tako v kolobaru.

Enajsta ura se približa in napravljam se za odhod, ko se mahoma vrata z močjo odprejo in v sobo stopi od snega vès obeljen mož, v katerem sem precej svojega domačina in vseučilišnega tovarša spoznal: bil je stari pravdoslovec France Môdrôs.

Da, France Môdrôs — najbolj prekanjen, kakor so pravili, med vsimi rojaki; M. Lisica je bil proti njemu le dobrovoljček, ker France je bil zraven tudi strašno skriven in kaj malih besed. Zatoraj ga je razun starih glav le malokdo bolj natanko poznal, le po pravljici smo čuli o njem, ker k „črnemu jelenu“, kar sem pomnil, ga nikoli ni bilo. — Vsede se kakor star znanec k mizi sredi sobe, si sneg otrese in glasno „Turibius-a“ pokliče. Brez uklanjanja se mu mož z očali predstavi in tiho na ušesi vleče, kaj bo zapovedal.

„Pet bokalov pive!“ zagrmí in si pri tem dolgo lulo zapali, ki ga je že v kotu nabasana čakala. Iz vsega obnašanja previdim, da je že F. Môdrôs tu star gost in da se s Turibiusom vrlo dobro poznata. Prijazno se mu bližam, mu dober večer vošim, in ga vprašam, kako da on v taki nevihti in tako pozno sem zaide? Kakor da bi hotel za popotni list vprašati, me od vrha do tal premeri, se skrivnotno nasmehlja in počasi flegmatično odgovori, kaj da vendar vse to mene briga? Hočem ga zavoljo svoje predrznosti za odpuščanje prositi, pa mi besedo prestriže in pravi:

„Ne misli, da imam kake skrivnosti; v „Nussdorf“ sem se šel sprehajati in sem zdaj sem večerjat prišel.“ Debelo ga gledam, ker to je ravno tako, kakor bi človek šel iz Ljubljane na Črnuče na sprehod, od letod k Žibertu v Šiško na večerjo, stanoval bi pa v Rudniku. — „Si imel gotovo v „Nussdorfu“ važne opravke, ker sicer ne verjamem, da bi bilo tako prijetno šetati v takem vremenu!“

„Ne zapopadem, kaj te spet to briga! pošten človek se ravno tako lahko v snegu sprehaja, kakor če ga pomladansko solnce greje“ — mi brez nejevolje enako flegmatično odgovori. Mislim se na to posloviti, pa prijazno me za roko prime, me primora se poleg njega vvesti in dostavi: „Tega pa ne, da bi mi ti zdaj le tako všel; Nемеc pravi, „mitgefangen, mitgehangen“, ker si danes slučajno naš slavni „hotel“ zavohal, boš tudi pomagal likof piti.“

Komaj te besede izusti, se vrata na stežaj odprejo in pridrvijo se v sobo: vsi beli — bilo je na vseh vernih duš dan — kakor strahovi štirje možje, ktere še le spoznam, ko se snega otresejo. Bili so moji rojaki: naprej pravdoslovec Kristof Šuka, za njim modroslovec Tiln Špencir, za tem zdravoslovec Volbenk Lintvern, ki je zmiraj trdil, da se njegovo ime po angležkem običaju „Lim“ izgovarja, in zadej je bil kupčijski agent Emanuel Kanalček. — Vsaki teh mož je bil značaj svoje baže; v svojih mislih in v mnenjih so se tako malo vjemali, kakor Plato in Aristotel, ali pa Hegel in Schelling. — Vsedejo se vsi okoli Franceta, s katerim so se po videzu nocoj skupaj sprehajali. Veselja sem si roke ribal, da me je nevihta danes nenedoma zamedla v tako krasno družino. (Dal. prih.)

meje se morajo razširiti na vse strani. Namenili so si celo našo staro Avstrijo razdijati, in najlepši kos svojemu novemu „nemškemu carstvu“ prisvojiti. Mi Slovenci bi že posebno zato morali v to zmes vrženi biti, ker smo sosedje in varhi jadranskega morja. Prišlo je leto 1848. Kar so Nemci pred nekaj leti sklenili, so jeli zdaj (nenavadno čudno!) izvrševati. Poklicali so velik zbor v Frankobrod, ki je dekretiral glasovita §. 1 in §. 2. Že so menili, da so meje razširili, da so Avstrijo pokončali; v veselji nad tem so jeli po stari nemški šegi modrovati in se pričkat, kar se jim v Nemčiji nevedoma kolo sreče obrne, Avstrijo pa rešijo hrabri, zvesti Slovani.

Kaj pa smo Slovenci tačas počenjali? Učili smo se, in veliko naučili v teh zmešnjavah. Cvesti je začelo naše slovstvo kakor roža, ki jo po zimskih dnevih prvič zmaje krotka južna sapica pod gorkim solncom. Tirjatve večne pravice, ki smo jih poprej molčeli le v srcu čutili, smo smeli prosto izgovoriti, razjasniti, razglasiti. Narod po toliko deželah razkropljen se je v edinem slovstvu, v krepkem čutji trdneje zvezal v dušno edinost; v nadpolni slogi se je ponosno zavedel ne boje se ošabnega hrupa, ki je šumel od Frankobroda. Kot praktičen rod, ki ne stori prve stopnje brez upa, da bo mogel storiti tudi drugo in tretjo, smo zaupno stopili na pot knjižnega napredovanja. Napredovali smo zmerno, pa vedno obširniše, tudi te leta, ko j vse moralo biti tiho in premrto; tudi v tako imenovanih ltih reakcije ali rakovstva se je razvijalo naše slovstvo podovito. Tirjatve naše sicer niso bile uslišane, pa pozabili jih nismo; v desetletnem mirovanji smo imeli priliko, blj jih utemeljiti v narodovo čutje, bolj se prepričati o njihovi neovrželjivi potrebi. Prepričati smo se utegnili, da moremo živeti tudi v neprostitih časih brez strahu zatiranja in pogina. Da se pa naš narod življenja svojega in pravic svojih zavé, so spoznali tudi tisti preroki velikega „nemškega carstva“, tisti skriti spodlezovavci Avstrije, ki so nas menili že mrtvo brešno v svojem žaklju. Ž njimi vred o se zoper nas vzdignili tudi taki sinovi našega naroda, ki se sploh v navajeni nemarnosti in nečimernosti bojijo vsega napredovanja, vsega gibanja svobodnega čutja. Oni, ki so poprej mislili, da nimamo družih potreb, kakor jesti in piti, ter pobožno pripravljati se za zlate nebesa, spoznali so s srdom in zaničevanjem, da kaj več tirjamo za svoj rod; tedaj so postali naši sovražniki, naši zatiravci. Kaj pa so bile naše tirjatve? Neizrečeno ponižne. Zgodovinar bodočega veka bo komaj verjel, da se je moralo še v devetnajstem tako omikanem veku kaj tacega celo prositi! V devetnajstem, tako liberalnem veku ni bilo dovoljeno v šoli izobraževati se v maternem jeziku! Kdo bo verjel, da smo morali prositi, da se nam navadne domače pravde več ne razsojujejo v ptujem nerazumljivem jeziku! In če bo tudi verjel to žalostno resnico, bo li mogel vzrok najti: zakaj so se nam tako dolgo odtegovali tako pravične, tako jasne pravice? Pravijo sicer, da jezik ni še dosti omikan; pa kdo se je na suhem plavati naučil? Pravijo, da bi pri razsodbah v domačem jeziku pravica trpela. Ako bi to tudi resnično bilo, ali so že koga angelji za lase v nebesa vlekli? Vendar nakopale so nam te tako pravične želje mnogo sovražnikov odkritih in pokritih, in tudi zdaj, ko smo dosegli pohlevno mrvico dolgo pričakovanih pravic, tudi zdaj niso omolknili ti navratniki, vedno še hočejo nam kratiti in jemati, kar nam po pravici gré.

Blago besedo izgovoril je presvitli cesar, in nehala je zgodovina mutastega trpljenja našega. Zgodovina naših sovražnikov je pa zdaj še le se prav začela. Imeli smo jih sicer že tudi poprej, pa dokler smo mi molčali, si tudi oni niso upali s protivnimi glasovi na dan. Komaj pa smo se predramili iz prisiljenega spanja, nas zopet vgnjati hočejo v temnice. Da nas pa v mladi prostosti komaj luči navajenih ne splaši in od ravne poti ne odžene sovražnikov rjojenje, preglejmo njih ravnanje, da se prepričamo, da nam niso

nevarni, ampak koristni. Poglejmo, kdo so ti sovražniki in s čim skazujejo svoje sovražstvo.

Sovražniki so domači in ptuji.

Domači sovražniki so krdelo taci, ki so med narodom dušno zastarali, ki, akoravno sinovi slovenske matere, niso se učili bolje spoznati svojega maternega jezika, narodovega značaja in njegovih potreb. Oni so se poptujili, akoravno so med narodom živeli. Srce jim je ohromelo v neprostem, brezdušnem vedenji, ker takrat, ko je vse življenje le kot skriven ogenj tlelo, niso imeli oči, da bi bili zapazili ga, in duha ne, da bi ga bili zapopadli, ampak v zlatem veku molčanja nižih in neodgovornosti viših so zadovoljno in brezmiselno šteli svoje peneze in dneve. Prišel je pa čas svobodnega gibanja, sveta ideja narodnosti je ganila staro Evropo. Nezmožnih src takih mož, iz katerih je vsakdanja navada pregnala vse blago čutje, ni mogla ogreti ta ideja. — Drugih se je polastilo napredovanje, ti so zaostali; in ker so zaostali, zato toliko sovražstva. Ker jih je nepoznani, malo čislani narod pretekkel, so začutili v sebi nekak krč jeze in maščevanja, in stopili so v vrsto naših nasprotnikov, da bi nas nazaj prisilili v tisto srečno dōbo tihe pokorščine, v kateri je bedak več smel govoriti, kakor modrijan. „Poturica je huji, kakor Turek.“ Te naše poturice je sram, biti, kar so; sram jih je celo slovenske imena imeti, tedaj jih pačijo, kolikor morejo, da bi jim vzeli domačo obliko. Kako zaničljivo pačijo besedo jezika po njih mislih neomikanega, neizobrazljivega, samo za neotesane hribovce ustvarjenega! V hudobni slepoti menijo, da je naš jezik najgrji celega sveta, da se ne dá v njem govoriti omikano z omikanim. Kar sami ne znajo, menijo, da drugi znati ne morejo. Kako pa ti možje zaničujejo tudi narod, kako so ga psovali posebno takrat, ko ni imel više podpore in pritožbe, posebno pa ubozega kmeta, je mnogim še v žalostnem spominu. — Akoravno pa našemu napredku protijo, kolikor morejo, vendar ne morejo škodovati, ker ljudje jih poznajo po njih delih in lastnostih, in mislijo po domači pameti: „kar oni grajajo in zavračajo, gotovo je dobro.“ Ker so pa oni povsod raztreseni in s praznim, naučenim besedovanjem napadajo naš napredek, dajejo zgovornikom naroda našega priložnost, s temeljitimi dokazi vgnati jih v kozji rog. Tako se resnica čedalje bolj širi. Ne prepričajo se sicer nikoli te baže nasprotniki, ker niso prepričanja sposobni; pa v kot sedejo k večnemu molčanju, togoteči se nad čvrstim mladim narodom. Kmali bodo vsi omolknili.

(Kon. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Bili so vsi v obče malo znani, ker je le vsak v svojem okrožji živel. Krištof Šuka je bil pravdoslovec in se je še posebno z národnim gospodarstvom pečal; za poseben odsek svojega premišljevanja si je pa zvolil: princip ali načelo najti, po katerem bi se dali enkrat za vselej berači odpraviti; pomiloval je vedno nas Slovence, da je pri nas še vedno toliko beračev, ki od hiše do hiše gredé prosijo; trdil je, da po teku zakonov narodne ekonomije mi na nobeno vižo nikakega uspeha imeti ne moremo, dokler se te „kuge“ ne znebimo. Potem bomo še le v okrožje omikanih in „kulturonoševih“ narodov stopili, kadar se bo pri nas berač cvajerja branil, če bi mu ga kdo s palico žugaje silil, ker bo v javnem pritaneju — pa ne v Kurjivasi v Ljubljani — kakor grajšak živel! Tožil je Šuka, milo tožil, da niso Slovenci njega pred tremi leti kakor svojega zastopnika poslali v veliko skupščino v Bruxelles, ker so se národni ekonomski vseh evropskih dežel o vredjenju be-

račije pomenkovali — v tako zvanem „congrès de la bien-faisance“. — Če si se ž njim sprehajal in da ti je berača srečal, ti je precej iz konteksta prišel in popustil je najbolj mikavni predmet in je začel pri ljubljanski Kurjivasi itd. brez konca in kraja. Ker je bil pa naš Šuka vedno suh — to je bil njegov navadni dnevni red — je precej brez pomiselka svojega soseda za en par „kebrov“ (= krajcarjev) poprosil, da bi si smodko kupil.

Bolj izviren mož je bil pa modroslovec Tiln Špencir. Akoravno v svojo fakulto „nach der Lehr und Lernfreiheit“ vpisan in že star študent, vendar ni bil pri njem „nomen omen“, ker je kaj malo okoli „špenciral“, temveč

Od jutra zlate zore,

Dokler solnce luč ne vgasne,

sedel je na svojem mestu v knjigarni, premetaval in pre-mišljeval zdaj Aristotelovo metafiziko, zdaj Kantovo „Kritik der reinen Vernunft“, in potem Angleža Locke-a „misli o človeški pameti“. Da so Fichte, Hegel in Schelling tudi vsak posebej zaslužen prostor pri Tilnu imeli, se samo po sebi razume. On je bil mož principov ali načel, v vsem obnašanju in za vsako zadevo v življenju je imel svoje načelo. Med drugimi si je za nalogo naredil navadne vraže najpred sam pri sebi s korenino zruvati. Bil je neusmiljen sovražnik srajc in dežnikov (marel). Že zgodaj, ko je bil še na gimnazii, je spoznal, kako je srajca nepotrebna reč in le neznano ojster katehet ga je zadrževal, da se ni tega omejenja svobode našega trupla za vselej znebil. Kar je pa na vseučilišče prišel, ni še nikoli svoje teorije s kako srajco oskrnil. Rekel je, da se človeška neumnost najbolj v tem razkazuje, ker po navadi človeka po obleki sodijo in tu spet najpred po perilu. Prvič: je srajca bela ali saj belkasta, in tako se imenitnost človeka pod živali ponižuje, ker po srajci človek pisan ali marogast postane kakor penoza ali jazbic. Drugič: človeku ena sama srajca ne zadosti, kakor je pri vsi drugi opravi, ampak mora zavoljo pranja saj dve imeti. Tretjič: perilo ni zastonj, ker vsak mesec perica svoj listek pomoli in tako ena uboga srajca na leto več velja, kot najlepše črne hlače. Četrtrič: se pri perilu vse stokrat pred potrga, kakor sicer; je treba krpiti dajati, kar spet lepe krajcarje znese. Petič: je po zedinjeni svedoči vseh zdravnikov človek najbolj zdrav, če je na životu manj kar je mogoče v tesnobi, posebno da se saj ponoči pri počitku, kar je v njegovi moči, naravi približuje. Itd. ti je učen Špencir vedil po cele ure neprenehoma dokazovati, kako je srajca nepraktična, neumna in zdravju škodljiva obleka. Bil je on sam visok, suh mož, vedno črnoopravljen, do vrata zapet in namesto belega srajčnega kolarja je imel debelo črno svilnato ruto zavozljano. Pravil je tudi, kako se človek naravi zoperstavlja, kadar si z marelo dež odganja, ki je človeku kakor zelišu potreben. In večkrat se je v globoke misli vtopil zavoljo Diogena, če je on, ki je bil vendar tako moder mož, svojo lajto prevrnil, kadar je od strane dež lil, ali se je po Tilnovi teoriji od narave sfrišati in pomladiti dal?

Sicer je bil pa Špencir velik rodoljub in s filozofijo je zmiraj zvezal nesrečno osodo svojega naroda. Kolikorkrat je pridigoval vès razkačen: „Kaj nam pomagajo „pratike“, „zgodnja Danica“, „dušna paša“, Levstikove pesmi in društvo sv. Mohora, če pa nimamo svoje filozofije?! Kako tirjati od naših meželjnov in uradnikov, da bodo narodni, če nimajo nobene filozofije?! Saj nimajo nobenega načela in nobene sisteme, da bi se mogli po nji ravnati, zatoraj so taki!“ Tako je njegova blaga duša vedno zdihovala. Neprenehoma je duhtal, po katerem načelu bi slovensko filozofijo v sistemo spravil in tako svoj narod za vselej osrečil, ker trdil je, da naša metafizika bo popolnoma različna od starogrške, nemške, angleške itd., bo skoz in skoz izvirna — le najvišega načela mu ni bilo še dozdej mogoče najti.

Tiln je bil sicer pohlevna duša; v svojem obnašanju je bil vedno resen in zamišljen — za življenje mu je bilo

pravilo: „omnia mea mecum porto“, to je, „moja mavha je vse moje premoženje“. Lekcij ni nikoli dajal in je ponižno od svojih 150 gold. Knafelnove štipendije životaril. Če ni ravno načela slovenske filozofije iskal, je bil kaj poetičkih misel, imel je tih, al neznano krasen tenor in je bil občno čislan mojster, kadar je bilo treba pri „Luna sije, kladvo bije“ tenor „čez vzeti“. „Zdihujoče, srce vroče, vedno k tebi hrepeni“ je znal s takim čutjem zaviti, da se je vsakemu poslušavcu nehoté misel vrinila, da se bo zdaj zdaj zadnja struna do smrti ranjega srca utrgala.

Tretji list te detelje Volbenk Lintvern, ali kakor je sam želel, da smo ga imenovali, Lim, se je učil zdravništva, bil je medicinar, in kakor vsi medicinarji, velik cinik, zmiraj vesel in dobre volje, posebno če je kak prepelčar gospoda „Lima“ brez uspeha iskal. Njegova fantazija ga je z najprijetnejimi sanjami ponoči radovala, če je kakor profesor anatomije mrliča z ojstrim nožem razkosoval in ga svojim učencem razkladal. Če je on človeka ogledoval, ni tega nikoli zavoljo lepega obraza ali dušnih njegovih zmožnost delal, ampak v duhu si je že kost na kost nabiral in v svoji preživi domišli je navdušen sam saboj govoril: „Ko bi se ti meni izročil, kakošen krasen skelet (kostnjak) bi iz tebe napravil“. V čepini človeške glave namesti v mehurju je imel domá tobak spravljen; s kostjo ročice malega otroka si je lulo basal, in v kotu male, zakajene, temne sobice mu je stal do stropa velik košen mož, ki si ga je sam na drat nabral. Kaj rad je lani zahajal v državno zbornico, pa ne, da bi bil navdušenega velikonemca Jiskra poslušal ali pa rudečebadastega Brinca gledal, kako se z rokama vedno za lajbeč vleče, ampak občudovat je hodil njih kosti, kako krasne bi bile v skelet nabrane! Posebno na enega levičnika je imel poseben fiduc, — na ktere ga — pa ne povem. Bravec, če si kaj brihten, ga kar sam ugani.

Emanvel Kanalček je bil pri kupčii in je bil le pritislej Franceta Modrosa, ker je lepe krajcarje na mesec služil. V glavi je imel mēkine, na glavi svitle črne, vedno s klešami žgane lase, oči je imel tako vredjene, da je z enim v Šiško, z drugim v Suhibajar gledal. Med vsemi pesniki je samo Lord Byron-a po imenu poznal, ker je ta slavni mož tudi z eno ного šepal, kakor Kanalček, kar mu je Špencir po priliki enkrat povedal. Sicer pa je o samem sebi le to misel, je trdno veroval, da bi se po celem širokem svetu glasovita, iz marmeljna sekana medicjska Venera le pri njegovem pogledu oživela. Krasni ženski spol je bil sredotočje vseh njegovih domišlij.

Prvi štirje niso nikoli k „črnemu jelenu“ prišli, pa vsi smo vedili, da v neko čudno zakotno oštarijco zahajajo, ktero sem danes prvokrat po naključbi zavohal. Pa boš prašal, bravec, kaj nek je vendar te čudne značaje skupaj vezalo, kakošen magnet jih je na se vlekel? Morebiti Turibius? Ali dobro pivo? Ali tako nizka cena? Vse to ne. Bil je drug važnejši vzrok: krčmar jim je vsem štirim na Knafelnove dekrete jed in pijačo celi semester na kredo dajal, potem je pa pri dnarnici se vselej sam splačal. To je naredilo, da Môdrôs, Šuka, Špencir in Lim opoldne in zvečer vsaki dan — magari ko bi bila mlinskim kamnom enaka toča padala — so bili stalni gosti „pijanega srakoperja“. — Nocoj je pa pred eno uro Kanalček Môdrôsa srečal in vprašal: od kod da pride? — „Bil sem pri svojem stricu, ki je mesar v Nussdorf-u in mi je kakor vsak teden suho svinsko pleče podaril; če pa ti, dragi brate, 5 bokalov piva za žejo ugasiti plačaš, se bomo pa skupaj gostili.“ France mu počasi odgovori. — „Izvrstna ideja, prekrasna misel!“ — vpije Kanalček — „le naprej, meni se že sline cedé po „pekvti krači!“

(Dalje prihodnjič.)

chuninc; pénez (strsl. pэн Азъ poleg: pэн Агъ) iz: phening itd. Mikl. lautl. 44. 197. 198. Pri moških samostalnicah slovanske korenike — razun pritekline: ec (сѣ) — te primere tedaj nimamo: zato ne more biti Omruz iz: mrug. Naposled še smem pristaviti: kdor se čuti dovolj jacega razlagati iména mestom in krajem, naj razlaga tista imena, ktera imamo zares na svetu, pa ne, ktera si je sam skoval. Kdo vé, ali se omreženemu kmetu pravi Omružek ali ne, ker mi je prav za trdno znano, da je obliko: Omruz še le gosp. pisatelj sam naredil iz slovenske: Ambrus, ktera se iz toliko jezikoslovskih vzrokov ne dá izpeljati ne iz besede: mržza, ne iz njene korenike, lahko pa iz korenike: brs in prvotnega razmernika: v Ж nam. poznejšega: v ъ; tudi imé Omruž (bolje bi bilo vsaj: Omruž), ni znano ljudem; kajti Štajerci skoraj prav za gotovo rekajo: Ormuž (Friedau), pogledi: „učiteljskega tovarša“ 10. list na zadnji strani; v „pratiko“ med štajerske semnje; „P. Kozlerjev“ zemljevid; „P. Kozlerjev“ kratek slovenski zemljepis itd.; „Murkov“ slovensko-nemški ročni besednik 774.; „Murkov“ nemško-slovenski ročni besednik 858.; povsod je: Ormuž, le „Seljanov“ zemljevid ima: Ormož, pa ne: Omruž. Znano mi je pa tudi to, da Štajerci ne greše tako radi kakor mi v tem, da bi topljive (liquiditas) soglasnike neslovanski družili némim (mutis) soglasnikom; primeri njih: remen našemu: jermen; to je spet jezikoslovski vzrok. Dvomiti je tedaj, da bi Štajerci bili sami predstavili: Ormuž nam. Omruž, Nemci pa tudi težko, ker imajo svoje ime: Friedau. Po vsem tem kaže, da se mora ta beseda drugače razložiti. — V besedah: frfelúh, žeruh je: uh pritekline (suffix), kakor v besedah: kožuh, debeluh, potepuh, ogleduh itd. (Dal. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Po poti srečata Šuko in Špencirja, kterima Kanalček precej nocojšnje gostovanje oznani. Ko ti trije par korakov dalje naredé, se približajo v „Alservorstadt-i“, anatomiskemu muzeju, kjer je ravno Lim na prag stopil, ko je poprej mrliča strnciral. Med tem, ko jim Kanalček pripoveduje, kako bo nocoj pri „pijanem srakoperju“ izvrstna zabava, se F. Môdrôs priporoči rekoč, da mora iti s kračo naprej, da do njih dohoda vse vredi in pripravi. — To je bil, kakor sem pozneje zvedil, vzrok te čudne, pozne nocojšnje skupščine. — Ko se lepo vsi vsedemo Francetu in meni nasproti Šuka in Špencir, na desno in levo pa Lim in Kanalček prične France:

„Lejte! predragi moji, tù je prelepa krača, ki mi jo je moj stric podaril in vsled ktere se je moj častiti prijatelj tako navdušil, da je za pet bokalov piva dal; pa ne mislite, da sem jez suh in da mi ni za to mar; res, da je to pravično, da Kanalček h krači piva dá, toda Bog obvari, da bi ga jez tù skubsti mislil! Veste, kaj? Potrpimo s kračo in popimo teh pet bokalov na prvo žejo; potem se bomo na svinino vrgli in spet ožejali — potlej še le pride „moja ura“ in bom teh praznih pet bokalov spet v polne spremenil. Potrdite li vsi ta predlog?“

Da! da! da! — je donelo enoglasno. Omeniti moram pred, da je res na mizi krača dolga in debela v neznano špehatem papirju zavita ležala, kaj vabljava; nehoté so se nam vedno oči va-njo obračale. — Ko smo to odobrili in prvo žejo ugasili, povzame spet France besedo:

„Tudi za te, dragi Šuka, sem skrbel. Kakor veste, je moje načelo bilo in bo tudi, dokler bom živ, ostalo, da le zlata praktika veljá, vaša siva teorija naj gré medvedom na

Grintovec gost. Zatoraj sem vedno občudoval Angleže, najpraktičnejši narod tega sveta. Vidiš, ljubi Šuka, ti duhtaš in študiraš naprave raznih držav za oskrbljenje beračev, le Angleže še premalo poznaš.“

Šuka ga pri zadnjih besedah pisano pogleda, kajti on je Angleže, ki si s to rečjo najbolj glavo ubijajo, prav natanko poznal, — on je o lord John Russelnovih „raggedschools“ (= strgane šole) vsaki članek v „Times“ do pičice iz glave znal. Si tedaj popolnoma svest, da je tù le on sam mojster, Franceta zaničljivo pogleda in reče: „No, le naprej, sem radoveden, kaj boš sklobasal!“

„Šuka, Šuka, ti si učen mož — smehlja France nadaljuje, — res zlo učen, al praktike, praktike nimaš toliko, kakor jez. Brez zamere, da spet k Angležem pridemo. Kakor oni za učvrstitev svojega trupla le beefsteak in rostbeef hrustajo, tako je tvoj malik, lord J. Russel, za okrepčanje beračev v javnih inštitutih najdel pijačo, ki je neznano dober kup in nepopisljivo okusna, tečna in zdatna. To je, dragi moj Šuka: „rostbeef-wine“, ali po naše: vino narejeno iz rostbeefove kosti. In vidiš, učeni Šuka, kakor se je iz Nemčije „Lagerbier“ po celem svetu razširil, tako prihodnost ima rostbeefovo vino. V preroških sanjah že vidim, da bo kadaj prišel na kormilo v Ljubljani mestni odbor, ki bo v siromašnico v Kurjivasi „rostbeef-wine“ vpeljal, pa s tem 500 forintov mestni kasi prihranil in tako ključarja iz daljne Nemčije v prihodnjo londonsko razstavo leta 1870 poslal, ker bi mi Slovenci — kaj ne Špencir, ki nimamo nobene filozofije? — težko teh denarjev vrednega moža med nami dobili. Ta mož, iz Londona se vrnivši, bo potem z novimi ključavnicami odprl še več shramb prave kulture med nami malovrednimi Slovenci. Slavni odbor, ki bo imel, kakor vsi taki sloveči inštituti priimek „deutsch-liberal“ bo, to previdivši, namesto pohanih pišk in prosekarija tudi med seboj „rostbeef-wine“ vpeljal. Tako bo pa spet toliko prihranil, da bo vse rokodelce iz Tiroljskega v razstavo poslal. Vsled tega uspeha bo taisti slavni odbor z vso ojstrostjo svojega pooblastenja „rostbeef-wine“ v celo poljansko predmestje vpeljal. Tù se bo spet toliko prihranilo, da spet lahko vse šivanke iz Oldenburga pošlje v razstavo. Tako pride počasi Žabjek, Gradišče, Podglovec itd. na vrsto.“

Z povzdignjenima rokama, kakor da bi v preroškem duhu svoji domovini hotel blagoslov dati, končá neizrekljivo navdušen svoj govor: „Vse to in še več drugega bo izviralo iz tiste slavne ptuje pijače za naše domače; zatoraj Turibius! Turibius! prinesi še „Rostbeef-wine“!“

Vsi smo dozda kakor zamaknjeni v navdušenega Franceta zijali, tudi Turibius si je vedno očale brisal, da bi saj nobene gube Francetovega obraza ne prezrl. Ko pa sliši, kaj mu vелеva, naglo v kuhinjo steče in prinese v veliki čaši žvižek vina, v katerem se je saj en komolec dolga suha kost namakala. Od ktere žival je bila, nisem mogel vganiti. Ker se Špencir smehlja in Lim zobe na vso moč skupaj tišči, da bi mu krohot ne všel, mene misel prešine: kaj, ko bi bil to kost Lim sam iz anatomiskega muzeja prinesel. Šuka ni bil ravno zabiti, ako po tem sodimo, da je skušnje zrelosti na ljubljanski gimnazii „mit Auszeichnung“ napravil; al bil je strašno lahkovoren in radoveden.

„Vidiš — pravi France — to je kost, ki je ostanek prav po angležki narejenega rostbeef-a; to moraš natanko pol ure, ne več ne manj, in tudi v ne več kakor v pol maseljca vina namakati; to ti dá potlej za celi dan tečno jéd in pijačo. Živež tako za celi dan 5 novih krajcarjev veljá!“

Turibius je pijačo s kostjo pred Krištofa postavil, ki jo je debelo ogledoval in Kanalček je škilil, da še ne kmalo tako. Da bi se Lim in jez te pol ure mirno zadržala in da bi nama nehoté smeh ne vahal, se France na modrijana Špencirja spravi.

„Vidiš, ljubi Tiln — prične — tudi tebi bi bilo treba

enmalo več zlate praktike. V dvorni knjigarni ti foliante in foliante preberaš, pa še nisi načela slovenske filozofije zavohal, ktere ga sem že jez zdavnej najdel.“

Pri teh besedah sicer pohlevni Tiln možko glavo povzdigne in na čudno vižo ušesa napne.

„Le glej me, le! — nadaljuje — da! jez sem ga že zdavnej najdel, jez, ki se prav za prav z nobenim slovstvom in z nobeno znanostjo ne pečam. Vidiš, dragi moj, tudi jez sem tvojih misel, da brez filozofije nam ni pomoči, in brez komplimentov mislim, da ti bi bil pravi mož nam jo spisati, če ti zdajle načelo razodenem. Lahko bi ti to jez kakor svoje izvirno blago prodal in si tako slavo za večne čase zagotovil, pa sem prepošten, da bi jo drugim kratil. Veš, da moja slovstvena zabava obstoji v samih pratikah. Tako sem nedavnej v veliki pratiki, zdaj jih po novem, ne vém, zakaj „koledarje“ imenujejo, pesem bral, ki naznanja po mojem pohlevnem mnenju prvo načelo naše prihodnje filozofije. Kakor ti, tudi jez menim, da ni ne v Vodniku, ne v Koseskem, ne v Prešernu nobene prave filozofije; neki kritik hoče sicer v Prešernovi „Ne bodimo šalobarde Moskvičanov“ kosček prave modrosti najti in nam jo gorko priporoča; pa mislim, da se je, kakor že večkrat v življenju, tudi tu neznano zmotil. Počemši od Knobelna do najnovejših časov mislim, da sama prekrasna pesem: „Preklete grablje“ zapopada edini in pravi princip našega modroslovja, ki se tako-le glasi:

— — — „ni za nesramne žnablje
Mazila boljšega na svet kot — grablje!“

„Pravo! pravo! — smo enoglasno zakričali — grablje, grablje!“ Le Špencir je tiho, kakor zamaknjen v Franceta zrl. Šuka, ki si je veselja roke mël, dostavi: Res priprosto, zlo priprosto je ta princip, po katerem naj se národno modroslovje „cepi z grabljami“, — al dober pa je!

„Lejte — nadaljuje France — na to načelo je vstrojena prelepa pesem „Preklete grablje“, le škoda, da pesnika ne vém, ker je ravno na njegovo ime po nesreči žveplena glavica od klinčka padla in mi vse črke požgala. Al to vam povem, ko bi jez toliko ptujih jezikov znal, kolikor ne, bi jo ne le v vse evropejske, temuč tudi v kitajskega in japonskega prevodil. Kakor Rusa Deržavina oda: „Bog“ visi v zlatih črkah nad velikimi vratami carske palače v Pekingu in Jedu, tako bi se poleg nje svetile naše neprecenljive preklete grablje“ v črkah iz samih demantov sostavljenih!“

Pravo! pravo! pravo! — smo spet kričali — spoznavši, kako izvirne in krasne ideje France v sebi kuha za povzdigo slave naše domovine. (Dal. prih.)

Ozir po slovanskem svetu.

S r b i j a.

Zemlja in národ srbski.

Popisal dr. Ivan Podlišček v Topčideru.

(Dalje.)

Lepa zemlja srbska rodi dovolj pšenice, ječmena, ovsa, koruze, dobrega vina in žlahnega sadja vsake vrste; al koliko bi ga še več rodila, da je zemlja dobro obdelana; lahko bi bila žitna kašča Evrope. Pa žali Bože! da Srb z žitom ravná, kakor pri nas ravnajo s steljo; skoraj polovico, ako ne več, ga pri košnji, sušenji, grabljenji, vršenji in pri vejatvi na njivi ostane. Tudi sadja Srb ne suši in ga za zimo ne hrani, temveč vse popali in v slivovec spremení, brez ktere ga, kakor sem rekel, živeti ne more.

Vsako leto je sila dosti dobrega sadja, posebno sliv in dobrih češinj, ki tukaj divje kakor pri nas oparnice rastejo; so lepe in okusne ko cepljenke; pa večidel pod drevjem zgñijó. Lani in ravno tako tudi letos je sadno drevje polno, da je ubogo drevje pod veliko težo stokalo; vendar po celi plodni Srbii pozimi skor ne ene suhe hruške ne dobiš.

Pozimi nam dohajajo frišne hruške in jabelka iz Banata in Srema v Beligrad, suhe češplje pa za bolnišnice iz Bosne, akoravno se jih po Srbii nič manj, morebiti še več, kakor po Bosni ne pridela; vsak Srb namreč ima svoj lep in lepo vredjen slivar, to je, lep velik vrt, po katerem so samo češplje lepo v redu nasajene, in kteremu Srb tako veliko marljivost in trud daruje kakor svojemu vinogradu, svoji smrtonosni puški ali hanžaru.

Srbija rodi dosti žira, ježic in želoda, kar se vse v mastno svinsko meso in v rumene cekine spremeni. Divjačine je tudi obilo po Srbii, tako tudi tičev vsake baže, in po gorah, šumah (borštih) in planinah živijo razun hajdukov tudi jeleni, srne, medvedi, divji prasci, risi in volkovi. Temnih host neizmerne veličine je po Srbii grozno dosti, ki so polne gori imenovanih živali.

Srbske gore so polne železne, bakrene, svinčene in srebrne rude in lepega kamnja vsake baže. Samo soli manjka Srbii.

V Srbii živi čez 1,000.000 Srbov; 100.000 Vlahov; 18.000 ciganov; 10.000 Turkov; 2000 judov in kakih 3000 ptujcev. Lani in letos kakor tudi prošle leta se je pa mnogo rodovin iz Bulgarije, Albanije (stare Srbije), Bosne, Črne gore itd. v Srbijo preselilo. Vseh prebivavcov v Srbii je kakih 1 milijon in 140.000 duš. Lahko bi jih pa na zlo plodni zemlji do 6 milijonov brez težave živelo in jih še tudi gotovo bo, kadar se bo narod bolje izobražil v poljedelstvu itd.; zakaj zdaj ga zemlja sama od sebe, kaj bi rekel, iz dobrote živi; ne obdeluje je skoraj nič.

Srbija šteje 40 mest. Se vé da srbske mesta so izvan Belegagrada sploh le male mesta, večidel krajski Kostanjevici in Višnji gori podobne.

Turki v Srbii živijo po trdnjavah, namreč: V Belemgradu, Adakali, Kladovi, Užici, Smederevi, Šabcu, v malem Zvorniku in v Sokoli. Adakale, na nekem otoku Donave, pravijo, da je najboljša trdnjava turška v Srbii. Razun trdnjav živijo Turki tudi po 9 srbskih vaséh in do 15. junija tega leta so živeli tudi in kakih 1000 kuč (hiš) po Belemgradu imeli, ktere ga dne, to je, ponoči od 15. do 16. junija so bili vsi v beligradsko trdnjavo iztirani. Judje in ptujci živijo večidel v Belemgradu. Cigani se pa po vsi kneževini ciganijo kakor povsod, kujejo, kupujejo, prodajajo, delajo lepo leseno posodo, gosle, dudle, gajde, godejo, dudlajo, na gosle brenkajo, pojejo, plešejo, pijo in kradejo; ne prosijo pa ne, zakaj na Srbskem berača ni; zato tudi cigan beračiti neče; rajši krade, in v tem se loči od našega cigana, silnega beračuna, kteremu se ubraniti ni mogoče, posebno ciganki ne.

Srbi, kakor sem rekel, so slabi kmetje, dobri vojaki, rokodelci, trgovci itd. Srbkinje pletejo, tkajo za potrebno obleko sukno in platno.

Za izobraženje naroda srbskega je v Belemgradu: liceja in gimnazija s 7 razredi. Po deželi so tri male gimnazije, namreč: v Negotinu, Šabcu in v Kragujevcu. Bogoslovci imajo v Belemgradu svoje semenišče, vojniki svojo akademijo in trgovci svojo trgovsko šolo. Malih, ljudskih šol je po srbskih mestih kakih 400, in šolske mladeži je kakih 14.000 duš.

Srbi so vsi pravoslavne vere in imajo svojega metropolita v Belemgradu in tri škofe, namreč: v Užici, v Šabacu in Negotinu. Cerkvá je v Srbii samo 320 po celi kneževini, ker pod turškim jarmom in tiranstvom se cerkve niso zidale, temveč podirale in požigale. Duhovnov „zvestenikov“ ali popov je kakih 660, kloštrov ali monastirov je 43, menihov ali kalužerov (kalužer = menih) je 130; uradnikov ali činovnikov je vseh kakih 900.

Srbska vojna ali vojaška sila je:

1. Redovna vojska; 2. staroupisci; 3. narodna vojska.

a) Redovne vojske je kakih 7000 mož. Vsaki Srbin mora vojak biti, in kadar tri leta dosluži, se spusti domú in pripiše se k staroupiscem, po naše, k brambovcem.

od druge strani pa, da se beseda strinja z duhom gladke slovenščine, bo pač gosp. profesorju rad priznal, da je večidel prav dobro zadel, kar je stvaril, in da je vsakemu, tudi neučenemu, prav lepo razjasnil temno pot, koja pelje v skrivnosti natorne. Vi pa, ki pravite, da naš jezik je reven, da ni za više vede, berite spet ta spis; če znate brati in če ste pošteni, bote skesani trkali na prsa „mea culpa“, „mea maxima culpa!“ Ni nam tukaj mesto, se spuštati v drobno pretresovanje imenoslovja, ki ga gosp. profesor nasvetuje; le to rečemo, da po naših mislih je pravo pot hodil, kadar je nove besede stvaril, ogibaje se od ene strani nepotrebnih purizmov, ki zatemnujejo namesti da bi razjasnovali, — od druge strani pa tudi se ni brez prevdarka uklanjal terminologiji drugih Slovanov, ako je vidil, da naša slovenska beseda je bolja. Ker gosp. pisatelj nikakor ne misli, da ne bi bilo popravkov treba v tem, kar je stvaril, zato h koncu svojega sestavka ponavlja prošnjo: „naj bi mu natvoroslovci in tudi jezikoslovci kmali po eni ali drugi poti svoje misli o tukaj natisnjenih imenih prijateljsko razodeli.“

Po ustanovljenji imen in znamenj kemijskih, profesor Peternel vse nekovine (Metalloide) in tri lahke kovine (leichte Metalle) popisuje po njih poglavitnih lastnostih. Pač je želeti, da bi kmali nasledoval spis še o drugih lahkih in težkih (žlahnih in nežlahnih), in da tako dobimo celi spis, ki ga nam obeta gori imenovani napis. Srčno nas je veselilo slišati, da je ta spis skorej tudi že dodelan, in da se utegne tiskati na stroške kmetiške družbe, ki je tudi Vertovcovi kemii pripomogla na beli dan. *)

Iz šolskih naznanil, ki jih je sestavil namestni vodja dr. Henrik Mitteis, posnemamo, da učiteljev je bilo pri realci 7, učencov od začetka 139, konec leta jih je ostalo še 124, trije več memo lanskega leta; po narodnosti 81 Slovincov, 50 Nemcov in 8 Italijanov; v nedeljski šoli je bilo 113 obrtnijskih učencov in 10 pomagačev. — Ako pogledamo pisavo teh imen, človeka oči bolé. Namesto, da bi se po pravilu „vsakemu svoje“ pisale slovenske imena po slovensko, nemške po nemško, laške po laško itd., se piše strašna soderga. Tu se pač vidi, kako težko stane, Slovencom nam pravičnim biti; še bolj očitno je pa to, ako pregledujemo krajine imena, sploh nemške, kakor da bi bili Slovenci vsi okoli ali še celó sredi teutoburškega gojzda naseljeni. Saj vendar imamo vseh slovenskih mest, trgov, vasi in sel imena, ki med ljudstvom živé in jih je celó deželna vlada na svetlo dala (glej deželni zakonik leta 1857.)

Da pa ne končamo z jeremijado teh vrstic o letopisu realkinem, še enkrat svojo radost razodevamo gospod Peternelu o njegovem izvrstnem sestavku, kateri — kakor lanski „o slovenskem glasji“ našega vrlega gospod prof. Lesarja — bode našemu slovstvu v veliko djansko korist. In le ta daje pravo ceno letopisom šolskim.

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Ko smo zdravice odpili na načelo, po katerem bo Špencir filozofijo razlagal, prične neusmiljeni Lim tako-le:

*) Pri ti priložnosti si ne moremo kaj, da bi ne omenili, kako zelo Slovenci pogrešamo matice in društva, ktero bi potrebnih knjig dajalo natiskovati. Žalibog je malo pisateljev tako srečnih, da bi zamogli zraven svojih del in trudov dragi domovini žrtovati še svoje pičlo premoženje. Ali bi se s pomočjo slovenskih rodoljubov ne dalo spraviti na dan društvo, ki bi izvrstne vednostne in lepoznavske dela na svetlo dajalo in večidel revne pisatelje podpiralo? To vprašanje stavimo zlasti vam domorodci, ki vam je mili Bog materialnega blaga dovolj dodelil!

„Samo pri naši himni „Hej Slovani“ sem dozdej dvanajst glažev pobil; navdušenost za načelo „prekletih grabelj“ mi je trinajstega pobrala. Predragi! čujte: trinajst! To je pomenljiva številka, in kaj pomeni? Kakor ste že vsi enmalo v prihodnost poljukali, mislim, se ne bote srdili, da se tudi jez enmalo ti špranji približam. Vidim, da pride čas, ko bodo moje sanje resnica in dobimo v Ljubljano jugoslovansko vseučilišče, za ktero je že leta 1848 neki veljaven našinec ministra v interpelaciji nadlegoval. Jez bom kakor profesor anatomije mrliča trančiral in kosti na drat nabiral; Tiln! ti boš pa našo filozofijo razkladal; pa ne omejen in zaprt v ozke zidovje, temuč kakor pri starih Grkih boš bós paritetikaril. Najpripravnejši prostor za tvoje razkladbe bo „Roženpoh“, kjer se bo vsako jutro velika množica okoli tebe zbirala in srkala enako žejnemu jelenu iz pravega vira poznanje našega modroslovja. Tako boš spodrinil pismouke, farizerje in velikaše tistih „deutschliberalcov“, ki dandanašnje tam kavo srkajo, vodo v-se vlivajo, zato pa tudi vodeno čenčajo in se radujejo, da „Roženpoh“ je že po imenu nemška „kolonija“ in podružnica frankobrodskaja od 6. do 8. ure zjutraj in popoldne od 4. do 8.

„No, ali si že končal?“ — vpraša preplašeni Tiln s tankim glasom.

„Dobro je, dobro je za zdaj — povzame spet France — odmerjene pol ure je preteklo; ste že skoraj vsi pozabili, da mora zdaj Rostbeef-wine gotovo biti. No, Šuka, poskusi, ali ti je všeč, pa ga ne poženi precej, temuč ga moraš v ustih sèm ter tje mešati, da pravi okus dobiš.“

Oči vseh se v Šuka vprejo, ki je za kost prijel, da bi mu iz kupice ne padla, in vino pokušati začne. Kanalček je na nepopisljivo vižo škilil, modrijanski Špencir ni nobene gube spremenil in je flegmatično čakal, kaj da se bo vendar iz tega zleglo; le Lim si je ustnice grizel, da bi mu smeh ne vhaljal. Pošteni Šuka prvi dušek enmalo v ustih povalja, potem požre in kmalo zakriči:

„Izvrstna znajdba! izvrstna znajdba!“ Šla je kupica z dolgo kostjo okoli cele mize, vsakdo, še Turibius mora en požirek narediti in enoglasna hvala je donela iz vseh ust. Pa večino predrage kapljice smo pustili Kristofu, ki jo v petih duških vso podavi, se potem vsled te nepričakovane dobrote po prsih gladi in pripoveduje, kako so Angleži neizrekljivo praktičen narod.

Lim pa potegne iz kupice kost, jo slovesno povzdigne in prične: „Mislim, da je šale in smeha zadosti in da ne smemo zabiti, zakaj smo prav za prav sèm prišli; Kanalčkovih pet bokalov smo popili, pa še dozdej nihče spomnil ni, zakaj jih je naš visokodušni prijatelj in slaven trgovec plačal. Vi mi bote dopustili, da človek ne živi samo, kakor Šuka, od konjske kosti v vino namočene, temuč tudi od kake mesnjate, dobro posušene krače; toraj, France, mož beseda, daj, da pričnemo!“

„Le, le, — pa to na me ne spada, naj Kanalček prične, ki je za pijačo dal“ — odgovori mirno Môdrôs.

„Ajd, Kanalček, odreži!“ — se vsi na njega obrnemo.

Kanalček prične mahoma špago odmotavati, se šaljivo smehljá in pride počasi do drugega salastega papirja. Šuka in Špencir sta kakor izstradana volka s Karpatov prežala, tudi Lim ni bil brez strasti, — drugi papir se odmota, zadnje zagrinjalo pade in in ni bilo nobenega klika in krika, kar vsi smo okamneli, ker ni bilo ne duha ne sluha po svinini, ampak bili so stari šlebedri Francetovi, katerim so bile enmalo pred, kakor je bilo viditi, štebale odrezane!! — Nekoliko trenutkov vsi molčimo, Lim se prvi zavé, se na vse grlo zakrohota, prične ploskati in vpiti:

„Pravo! pravo! France, ta je brez oporeke najbolja današnja! Kanalček, prični, prični, vgrizni no, mi bomo za taboj!“ — Kanalček pa to viditi kar strmi, besede ne zine, vse barve spreminja, s klešami žgani in lepo naviti lasje so mu kar vpadli, po navadi, kakor sem že rekel, je z

enim očesom v Šiško, z drugim v Udmat gledal, zdaj je pa gotovo desnega proti Kranju, levega pa proti Litli obračal. Špencir s tankim glasom počasi dostavi: „Ta svina pa Rostbeet-wine in tudi načelo slovenske filozofije prekosi.“

France se ne dá iz konteksta spraviti, temuč po stari svoji navadi počasi besedo poprime in reče: „Odpustite! to veste, da nisem nikoli coprati znal, in težko, da bi tudi kterikrat v svojem življenju; toraj bote lahko zapopadli, da nisem krače v šlape spremenil, in tudi ne bote tirjali, da bi vam zdaj šlapo v kračo spreminjal. Tudi vas nikdar nisem mislil za norca imeti, temuč to se je vse brez čeznatornih prikazen pripetilo. Imam že od nekdanj svojega čevljarja v Klosterneuburgu, ker mi jih za petdeset kebrov cenejše poddela, kakor pa v mestu. Nesem mu jih danes en par za poddel in si dam šlape odrezati, ki mi bodo pozimi na večer doma izvrstno služile. Zamotam jih v te-le papirje, in srečam tako našega slavnega, vse časti vrednega prijatla Kanalčka, ki me radoveden prične izpraševati, kaj da nesem? Moja fantazija se je pa ravno takrat v nedosegljive daljine zgubila: mislil sem si, kako bi se mi podalo, ko bi imel namesto uborega čevljarja kakega bogatega strica, mesarja, v Klosterneuburgu obiskovati, ki bi mi včasih kako lepo gnjat ali kračo podaril. V ti preživi domišlii se pa nehoté zmotim in našemu toliko občudovanja vrednemu prijatlu Kanalčku, žalibog, tako krivo odgovorim! Kakošne nasledke so ti nesrečni brezštebaljni čevlji imeli, lahko vsakdo sodi, ker pet izpraznjenih bokalov pred nami stoji.“

Ves zbehan Kanalček spet enmalo svoje dušne moči zbere, si en parkrat na vsaki strani v lase seže in jame jecljati: „Veste kaj, gospôda, veste kaj, to bi bilo pa vendar preveč, da bi vam vse to jez plačal, potlej bi me pa še za norca imeli; vsak pravičen, — vsak pravičen človek bo to dopustil, da to ne gré, da to ne gré, če France tudi svojih obljubljenih pet ne plača.“ — „To je pa spet res!“ — smo mu mahoma vsi potrdili.

„Bog obvari — odgovori France — „da bi jez ne bil mož beseda. — Turibius! Turibius! Ala napolnite! — tudi sem danes tako dobre volje, da bi vam ne le Rostbeefovo vino in kalibrados, temuč tudi pravih rostbeefov, beefsteakov, krač, gnjat, milares in lancas rad do sitega nakupil, ko bi bilo pri „pijanem srakoperju“ kaj dobiti. Čudežev, kakor sem rekel, ne znam delati, da bi vam fižol v kavijar, česen pa v strakin spremenil, zatoraj ostanimo, ako Vam je drago, pri naši domači narodni jedi, ker že boljšega ni. Pite pa, kolikor se vsakemu ljubi, ker danes sem dobil od svoje tete petdesetaka, kar se mi leto in dan komaj enkrat primeri.“ (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Topčidera poleg Beligrada 25. jul. dr. Podl. — Tukaj živa duša ne misli, da se mir ohrani; zato se vse priprave delajo za hud boj, ki nam žuga. Nihče ne verjame, da Turci trdnjave lepe zemlje srbske, ki jih v svoji oblasti imajo, bodo mirno zapustili, posebno ne, ker se od sedanjega sultana pripoveduje, da je Turčin skozi in skozi starega kopita, ki se najmodrejšega, najbogatejšega in najmočnejšega cara na svetu čisla — cara vseh carov in kraljev, ki so le muhe proti njemu. Da njegovemu carstvu denarja manjka, da njegova armada zavoljo pomanjkanja denarjev po več mescov plačila ne dobiva, mu nihče povedati ne sme, in če bi kdo tudi rekel kaj tacega, nikakor ne verjame. Pripoveduje se tudi, da je sivi graničar Omer paša s sultanom pogodbo (kontrakt) naredil, po kateri mora najprej nepokojne Črnogorce podaviti, potem prevzetne Srbe pobiti; ko se Srbi več gibati ne bodo mogli, mora na Grke planiti in jih pokončati, potem mora Moldo-Vlahe zatreti in od tod mora naravnost nad ošabne Ruse iti in jih za vselej

pogubiti. Časa mu je sultan dosti odločil, namreč celih sedem let. V Topčideru in v bližnjem Rakovicu je srbska vlada za belgradske otroke in žene po več kolib (šup) napraviti dala iz slovenskih desk ali dil. Morate vediti, da po Srbskem samo dile iz naših slovenskih krajev imamo, ktere Krajci ali Štajerci po bistri Savi do Beligrada plavijo. Se vé da Srbi bi lahko dosti več domačih dil imeli kakor jih imamo mi Slovenci; vsaj host in gojzdov imajo dosti lepših in večih kakor mi; morebiti še pridejo časi, da bojo Srbi pošiljali dile Slovencom po Savi nazaj. V topčiderskih velicah kasarnah so glavne vojniške bolnišnice še brez bolnikov; jih bomo še le tedaj dobili, kadar bo nas Omer paša pohodil. Šole so po vsi Srbii zdaj zaprte; dijaci so prostovoljno za orožje prijeli in imajo lepe belgiške puške in sablje. Njih četa se imenuje: „prizrenska legija“ od imenitnega mesta Prizren v stari Srbii. Tudi Hrvatov, Vojvodincov, Poljakov, Čehov in Madjarov je zdaj mnogo v Srbijo prišlo, ki imajo svojo legijo. Bulgarov je pa od vseh ptujih narodov največ; oni imajo svojo četo. Srbsko upraviteljstvo je vsem dalo lepo obleko in dobro orožje. Gospodine Omer paša zná v Srbijo priti, kadar mu je drago; vse ga željno pričakuje, pa mu bo dobro postreglo. — Vročina je pri nas grozno velika; dežja nam zopet pomanjkuje; grojzdje že zobljemo; tudi češplje in drugo sadje je sploh vse zrelo. Vsega je obilo, hvala Bogu, samo seno je letos precej drago; zavoljo suše ga je komaj nekoliko več kakor lani; vlada vse pokupi za vojsko. Z Bogom!

Maribor 5. avg. V nedeljo 3. avgusta je praznovala tukajšna čitavnica svoj prvi god. Tolika množina odličnih vezovavcov je počastilo mlado vezanco, kolikoršne se nikdar nadjati ne bi upala. Prišli so gostje iz bele Ljubljane, iz srca Slovenstva, prišli so iz sosednega Varaždina, iz Gradca, iz Dunaja, celó iz daljnega Trsta. Slovensko Štirsko pa je bilo, rekel bi, popolnoma zastopano. Prišli so kmetje in gospodje iz starodavnega Celja in Ptuja, iz prijazne slovenske Bistrice in Radgone, iz Žavca, Konjic, od sv. Lenarta v slovenskih goricah, iz Lembaha, iz Ruš, Hoč, iz Pulskeve, iz Frauheima, iz Poličan, od sv. Barbare pri Borlu, iz Zavrča, od device Marije v Breziji, od sv. Petra, sv. Marjete na Pesnici, od sv. Kunigunde, iz Jarenine, od sv. Jurja v slovenskih goricah, od sv. Ane, sv. Benedikta, od sv. Roperta, od sv. Martina pri Kačjeku (Wurmbergu), iz Lutomera in Rogatca, — na kratko reči smemo — celo slovensko Štirsko je prišlo mlado našo čitavnico pozdravljat. Koliko je bilo gostov pri besedi nazočih, se dá iz tega povzeti, da se je 500 iztisov pesem pri besedi pevanih med pričujoče razdelilo, pa je še bilo več kot 200 oseb, katerim se ni več moglo z listi postreči. Ne presežemo tedaj resnice, ako pravimo, da bilo je pri besedi 700 ljudi.

Že v saboto večer je nam pripeljal vlak od juga lepo število gostov iz bele Ljubljane in iz bližnjega Varaždina, med kterimi z imenom le občno visokospoštovanega vrednika preljubih naših „Novic“ dr. J. Bleiweis-a navajam. Zbrali so se ta večer gostje v Tapeinerjevi gostivnici na lepem vrtu, kjer smo se v veselem razgovoru čez polnoči radovali. V nedeljo jutro pa so priromali gostje od vseh strani. Vlak od severa nam je pripeljal ljubljence slovenskega naroda, iskrenega zagovornika naših svetih pravic, dr. Lovreta Toman, iskrenega domoljuba dr. Muršeca, mladega nadepolnega pesnika Gr. Kreka itd.

Ob devetih je bil napovedan zajterk v pohlevno okinčani sobanici čitavnice. Bilo je vse živo. Ko vstopijo gospodje Hrvatje v krasni narodni obleki, jih pozdravlja močno „živili“. Zdaj pride gosp. dr. Bleiweis. Gromoviti „živio“ ga sprejme. Posebno kmetje so bili vsi navdušeni videči onega moža, od kterega so se, kakor so rekli, že toliko koristnega in lepega za dom in življenje naučili. Zadnjič pride tudi gospod dr. Toman spremljan od gospod dr. Dominkuša. Gromoviti „živio“ ga pozdravlja, za kteri

severju, k Belemu gradu, kterege beli zidovi so njihovega mnoštva gotovo čisto otemneli. Bog nam je dal vrlih mož, mi gremo tje brez odloga. Zato pijem za srečen sestanek v slavnem Belem gradu!“

„Amen!“ — nadušeno zavpijejo vsi. Čupić do dná izprazne čašo in jo trdo narobe postavi na mizo, da potrdi besede svoje.

Kmetovi počnejo posvetovati se o poslanstvu Stojana, nočajskega hajduka, pa vpričo Jelice, ker niso zapazili, da je pričujoča, proti šegi, ktera terja, da se odstrané žene, ko se razgovarjajo možje. Sam Stojan vedil je za-njo in se večkrat zagledal v njeno lice. Ne bi mu bilo drago, da dekile odide.

Razgovor je brž h koncu; zakaj kjer so vsi enih misel, vsi složne in krepke volje, čemu ondi dolgega posvetovanja? Todorović reče: „Mi idemo z nočjo na Beligrad;“ kmetovi pa dodadó: „Čem prej, tim bolje; vsaki trenutek je krilat“ — in s temi besedami je govorjenja konec.

„Na koga si ustrelil?“ — vpraša zdaj gospodar in moravski vojvoda; „kaj ta turban za pasom; ta nam je najbolji odgovor. Čudim se, da je na moravskih brdih še nekako zakasnil se.“ Jelica razume besede in stopi bliže. Na njenem licu brala se je važnost, ki jo je dajala tem besedam, čeravno je želela, da se kaže hladnokrvna.

Stojan odgovori: „Nekaj belega pokazalo se mi je, in zastoj sem nabil puško za prazni turban in jo spraznil. Glejte ga!“ — pa ga vrže na mizo in kmetje začnejo razvijati ga in ga pregledavati, Jeličino oko sijalo je radosti kakor blisk, in kakor bi bila že zvedila, česar je želela, sine iz sobe.

Todorović se začudi, pregledavši šal, odide malo vën, vrne se pa kmalo s turbanom, ki je bil na vsem svetu temu enak. — „Poglejte, bratje!“ — reče obrnivši se na levo in na desno. „Tudi jez sem predvčeranjem ustrelil na ta turban, pa glejte, ali mu ni podoben, kakor kaplja kaplji?“

„To je čudo!“ — spregovoré kmetovi, ki niso mogli načuditi se dogodku. Stojan Čupić molči in suče si brke; njegove so prsi gorele, kakor da razume ta slučaj. Tamno je gledal, ker ni bil osvedočen o naključku, — al svoje misli na prodaj in na rešetanje iznašati, to ni navada hajdukom. Nihče ni vedil, kdo bi jim to razložil.

Kmetovi odidejo, da narodu sporočé, kar so starešini sklenili. Ko je zvedil narod, da pojde na Beligrad, zahuškuje, da se je čulo do neba; oborožé se in pojó junaške pesmi eno za drugo, in bilo je, kakor da se po vsem Pomoravju poje le ena pesem. (Dal. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Lim prične brati pismo, ki ga je France Modros svoji teti pisal:

„Predraga teta! Dobro me poznate in veste, da Vas nerad nadlegujem, ker moja navada ni nikoli beračiti. Prvo pismo se je menda zgubilo, ker ni bilo nobenega odgovora, toraj zdaj morda zadnjikrat za pero primem z roko, ki mraza trepeče. Oh teta, ki se lepo vsako jutro domá ajdovih žgancov najeste, si ne morete misliti, kako je to hudo, celih 14 dni zaporedoma ob starem trdem komisu živeti! Pa, žalibog! zdaj še tega ni več! Vi se domá za pečjo lepo celi dan grejete, jez pa zunaj mesta pod kozolcom spim, ko najhuja burja brije in pest debele snežinke mede. Za obleko imam star soldašk plajšč pa stare soldaške višnjeve hlače — nikamor dalječ ne morem, ker sem bôš. — Pozdravljam vse — roka mi je skoraj zmrznila — ne morem več naprej; teta pomagajte svojemu

nesrečnemu Francetu, če hočete, da ga bote še kadaj na tem svetu vidili. Z Bogom! Vaš nesrečni France.“

Vsi se krohotamo in France podá zdaj Limu odgovor, ki mu ga je mlajši brat pisal. Lim prične:

„Ljubi Francel! Predsinočnem smo bili ravno vsi okoli peči zbrani, ko mežnar tvoje pismo prinese. Jez ga odpečatim in berem — oh! ti revež, kakošne kaplje so se začele teti v očeh utrinjati, potem so se ihtiti in nazadnje na vës glas jokati začeli. Oh revež — so rekli — kaj vendar trpi! zdajle tak sneg gré, mi se pa lepo fletno okoli peči grejemo, njega, reveža, pa kakor najzadnjega berača pod kozolcom mraz tare! Oh za Božjo voljo, to je hudo, to je hudo! Med tem, ko so teta tako zdihovali, so oče godrnjali, da kar oni vejo in se spomnijo, ni nikjer drugod kozolcov kot na Kranjskem in na spodnjem Štajarskem. — Pa komaj teta to zaslišijo, se na vës glas zaderejo: Molči! tebi neusmiljencu bi lahko lastni sin na sredi ceste zmrznil; trdosrčnež „nagravžen“! Magari, če imam zadujo kikljo prodati; al to pa rečem, v soldaških haljah pa naš Francel ne bo po tako velikem mestu okoli hodil! itd. so celi večer čez polnoči se kregali. — Drugo jutro so svojo škrinjo odprli in bankovec za 50 gold. meni dali, naj ti precej precej odpišem in ti ga pošljem, da ne boš več pod kozolcom spal. Zatoraj tetno željo precej spolnem in te tudi prav lepo pozdravljam, kakor mi vsi drugi. Tvoj zvesti brat Urh.“

V Litii.....

Živio France Môdrôs! živio France Môdrôs! smo vpili in resni Turibius se je sam smehljaj pa bokal za bokalom donašal. Bili smo, akoravno le pri fižolu s česnom, še čez polnoči prav židane volje!

Leto in dan je preteklo; marsikaj se je pripetilo, starinci so odšli, novinci so došli, svoje stanovanje sem spremenil in se iz dolge, nizke hiše bliže mesta naselil in tudi „pijanega srakoperja“ sem pozabil, ker med letom sem le malokterikrat zadel na pajdaše od večera na mrtvih duš dan. Zamišljenega Franceta sem komaj vsak mesec enkrat srečal in vedno je bil bolj čuden; včasih je bil elegant od vrha do tal, kakor najprvi dunajski gizdalin, včasih pa spet tako umazan, kakor sam pijan srakoper; enkrat je imel svojo na hrbtu strgano sukujo celó s dratom vkupaj staknjeno. Čudili smo se le, da je filozofski Špencir nena doma začel bele hlače nositi in to tudi v hudi trdi zimi — on, ki je bil vedno vës črn od vrata do nog, — on, ki je bil sovražnik vse bele obleke, je naenkrat v hlačah, kakor sneg belih žalostno na vseučiliščnem pragu stal. Po-praševali smo ga od konca, kaj da vendar pomeni, da je on svoje načelo popustil in ga ne le s srajco, temuč z belimi hlačami oskrunil? Pa z glavo je kimal, nikoli ni besedice črnil in kakor senca okoli taval. Čedalje bolj žalosten je postajal; ni ga bilo mogoče več pripraviti „zdi-hujoče, srce vroče“ po čez peti in nas radovati. Šla je občna govorica, da bodo nesrečnega Tilna bele hlače pod zemljo spravile. Al kako je on bele s črnimi spremenil, nismo mogli iz njega spraviti.

Bilo je proti večeru novega leta, ko srečam spet Lima, ki je čez „Glacis“ poskakovaje veselo žvižgal in si, ne vem, ali od mraza ali veselja roke ribal. Brez pozdrava me za škrice prime in reče: „Alo z menoj k „pijanemu srakoperju“; nocoj bom likof plačal, ker sem pred nekoliko dnevi prvi rigorozum iz zdravoslovja naredil in iz anatomije posebno izvrstno; profesor mi je kar migal, ko je moje košenjake zagledal. Pride tje tudi Špencir, Šuka in Kanalček.“

„Kje pa je Môdrôs?“ — ga vprašam. „Je že več, kakor tri mesce, kar je zginil; kam, nihče ne vé; okolišine ti bi že belohlačni Tiln bolj natanko razložil.“ Brez besedovanja ga za podpazduho primem in korakala sva spet še več kot čez leto in dan po znani poti proti „pijanemu srakoperju“. Vse je bilo še pri starem; soba, tema, lojeva sveča, Turibius in lepo pitani, rudeči krčmar. Šuka naji je že čakal in na Limovi račun dobro pivo srkal in pripove-

doval, da ga je pri zadnjem dušku misel prešinila, kako bi se dali na civilizatorno vižo vsi berači na Slovenskem preskrbeti.

„Mislim, bolje kakor rostbeefovo vino bi bilo — prične Šuka — da bi se vsak pošten Slovenec, posebno kmetovavec na „Prešo“, „Tagespošto“ in „Triesterco“ naročil in v prebrane liste ne sala in klobas zavijal kakor dozdej, ampak list za listom lepo varčno na kup spravljaj; v spomladi bi pa s tem polje pognojil. Po svojih kombinacijah sem prepričan, da bi tam, kamor bi plodivne korespondencije iz Ljubljane nastlale, gotovo stotero in stoteroklasna pšenica začela poganjati in tako bi mi našo kamnitno Krajno v Banat spremenili in naravno vsem ljudem z živežem zadostili. Trdna misel me navdaja, da te korespondencije bi bile boljše za naše polje, kot gips in guano, in blato Nilovo za Egipt.“

Lim se krohotá in odgovori: „Veš kaj, ljubi Šuka, to bi bil vendar enmalo preveč radikalen pripomoček!“

„Zakaj?“

„Ker zdaj na pol dohtar zdravoslovja vem iz kemije, da bi bili od te pšenice vsi berači naglo preskrbljeni, ker bi mahoma vsi pocepali! Potem te pa pred „krvavo rihto“ kakor zavdajavca pokličejo.“

Šuka glavo pobesi, in previdivši, da ni s to miseljo telegrafa našel, pokliče Turibiusa in si dá spet polček za Limov likof napolniti.

Ko se vsede, se vrata tiho odprejo in blede, nesrečni Špencir se bolj duhu kakor mesenemu bitju podoben v belih hlačah približa. „Dober večer“, ki nam ga je vošil, je tako hripavo zgovoril, da smo ga komaj, komaj razumeli. Meni nasproti se vsede nesrečni slovenski Diogen in vstrašim se, ko ga bolj natanko v obraz pogledam; tako je bil spremenjen. Ni se več dosti razločeval od Limovih ljubljencov, ker na samih kosteh mu je visela blede koža brez mesa in krvi, oči so mu osteklenele. Nehoté zakliknem: „Za božjo voljo, Tiln, kaj ti je pa, da tako hiraš in da te taka tuga obdaja?“

„Bele hlače! bele hlače!“ — zdihuje in težko razumljivo mrmra.

V srce se mi je revež smilil, in ko bi bil imel kako črnilo, magari saje pri roki, mu bi jih bil precej pobarval in mu ta strašen kamen od srca odvalil, pa še raje bi bil zvedil, kakošne strašne skrivnosti zgodovino belih hlač pokrivajo, ker to gotovo ni bilo samo ob sebi.

„Tiln, zdaj, ko si si s prvim požerkom enmalo tužno srce olajšal — pravi Lim — nam pa povej enkrat storijo svojih hlač; kaj jo boš tako skrival!“

„Zakaj pa ne? danes sem vesel, ljubi Lim, da si ti težki prvi rigorozum tako izvrstno prestal; ljubi Lim, ti si blaga, skoz in skoz poštena duša; res, da se včasih enmalo norca podelaš ali v potrebah si bil za me angeljvarh, al France!! France!! Dolgo, dolgo je že, kar niso žarki veselja na me posijali, danes hočem pa enkrat zavoljo tebe spet prav vesel biti. Še sem preslab, da bi začel nesrečno prigodbo svojih hlač, si moram enmalo oddahniti. Povej toraj ti popred, kako smo lani ob velikih vakancah popotali in potem bom jez nadaljeval do tega časa, kar je France zginil.“

„Dobro! kakor vam je všeč“, pravi Lim in prične pripovedovati.

(Kon. prih.)

Dopisi.

Iz Prage 10. okt. — b — Končavajo se prijazni, res pomladni dnevi jesenski, — končava se tudi zidanje narodnega gledišča, ki ga osipa vsaki dan množica ljudi, da vidi, kako se lupi in liči za Prago in narodni življej tako važno poslopje; konec je tožbe „Pozorové“, pa pričinja se druga proti „Hlas-u“; — konec je kolačev in osem-danje slovesnosti v čast sv. Vavclava, pomočnika in varha

kraljestva českega, ki je jako oživila mesto; kajti trgi so bili polni blaga in ljudi, ki so prodajali in kupovali; Vavclavsko predmestje, več večerov lepo razsvitljeno, je odmevalo lepih narodnih pesmic na čast sv. Vavclavu, ki mu je bila napravljena kapelica sredi trga. Kavarne in pivarne, gostivnice in ulice mrgolijo že dijakov, ki jih priganja v mesto novo šolsko leto; povsod se vidijo različne narodne obleke. — 6. oktobra je bil namesten novi rektor magnificus; pri tej priliki sem čul, da je tukaj bilo lani 12 Jugoslovanov, letos jih bode menda več; Slovencov je dozdej tū le troje. V českem jeziku bojo na vseučilišču učili: v oddelku bogoslovnem en profesor 7 ur na teden; v pravdoslovnem 4 profesorji 20 ur na teden; v zdraviloslovnem 4 profesorji 8 ur na teden (med njimi Purkyne 3 ure), v modroslovnem 6 profesorjev skupaj 21 ur na teden. — Po poljski bode učil en profesor 4 ure na teden poljski jezik in literaturo. Staroslovenščine, kakor se kaže, ne bo nič; gosp. profesor Hatala je neki ostal za prvi semester na kmetih, ker boleha, kakor pravijo. Z Bogom!

Iz Zagreba. (Očitna zahvala.) Prišedši spet v Zagreb za prvo dolžnost spoznam, očitno zahvaliti se vsem svojim dobrotnikom na Kranjskem, kateri so mi k mojemu dvakratnemu potovanju v Zagreb radovoljno pomagali, da zamorem tū nadaljevati svoje študije, ktere so mi po žalostnih overah zabranjene bile v Ljubljani. Ravno tako se očitno zahvaljujem vsem tukajšnjim dobrotnikom, ki mi so z drage volje pri roci in ki po očetovsko za me skrbé. Vsa moja zahvalna pisarija, kakor tudi vsaka ustmena zahvala je veliko preslaba, da bi srecom blagočutnim zadostiti mogla — izrečem le kratke besedice: Bog Vam povrni! Ludovik Tomšić, petošolec v Zagrebu.

Iz Gabrijia pri Ipavi 5. okt. — Iz vseh kotichev mile nam domovine se bere sém ter tjé po „Novicah“, kako se je tū ali tam letošnja letina obnesla. Pa vendar od nikjer ni slišati, da bi bila tako slaba, kot je pri nas, posebno kar se glavnega pridelka tiče, ktero je rumeno vince. Res je sicer, da je v obče v ipavski dolini skoraj dobra srednja letina ne samo za vino, temuč tudi za druge pridelke. Vino je pri nas kot v drugih brdovitih krajih glavni proizvod, s katerim si marljivi kmetič razne stroške poravnjuje, kadar ga prodá. Povsod v okolici se veselijo vinskega pridelka, le pri nas je druga. Slana je, kot v okolici, al sicer bolj in v više stoječe vinograde segla, ter jih posmodila; kar je pa ta pustila, je toča dvakrat tako omlatila, da je bilo joj! Ni se toraj čuditi, ako imajo premožni kmetje, ki so druge leta po 100 do 200 čebrov vina pridelali, letos le po 6, najviše po 10 čebrov. Žita je bilo, kot navadno, malo, ker ga le po dolinicah sejejo; fežola je bilo še nekaj, ker ga tudi po vinogradih sadijo, sadja je bilo tudi jako malo; kar ga ni že slana v cvetji pomorila, je kasneje toča potolkla, da je, če ne vse precej, vendar kasneje in popred ko je dozorelo, doli pocepalo. Kar je pa še skoraj najbolj milovanja vredno, je pa to, da je še dozdej veliko takih norcov, kateri trdijo, da so „coprniki“, to je, bolj učeni ljudje, postavimo, duhovni, dijaki itd. krivi škode, ktero toča napravlja, in da jo tudi oni sami napravljati znajo! Kdaj nek se bojo takim ljudem možgane zvedrile! Naj pri ti priliki še omenim, da sta pred nekoliko dnevi ponoči dva tatova nekega potnika na poti med Šent-Danjelom in Gabrijem oropala. Revežu, ki je pri svoji teti v Trstu bil, ktera mu je za pot nekaj denarja podelila, sta potepuha ne samo te krajcarje pobrala, ampak ga še celó slekla, le srajco sta mu pustila ter ga na pol nagega odpravila. Med tem, ko ga je namreč eden slačil, mu je drugi nož na prsih držal, da ne bi zinil. M. Mihaeljev.

Iz Ribnice 8. oktobra. J. H. — Pošljite drage nam „Novice“ žalostni klic po pokrajnah slovenskih! Ravno smo svojo poljino pod streho spravili, ravno smo mislili Božje dari v miru in hvaležnem veselju uživati, kar — ob eni

za vlado že v pretečenih časih bilo posebno koristno bilo, ako bi se bila naša narodnost bolj varovala.

Med rodovi avstrijskimi, ki na omenjenem kosu države prebivajo, smo Slovenci najmanjši rod, vendar razdeljeni smo pod Ogersko, Štajarsko, Koroško, Krajnsko, Istro, Trst, Gorico in Benetke; na eni strani so nas nemčevali, na drugi talijancili. Istra, Trst in Goriško je bilo nekdanj vse slovansko; z talijančevanjem pa smo prišli tako deleč, da iz Istre, Trsta in Goriškega gledajo nekteri z zaljubljenimi očmi čez nekdanj slovansko morje na glavbarje laških prekucij, in da Lahi predrzni kričijo, da Istra, Trst, Gorica, kakor tudi Dalmacija so laške dežele, in da vsa zemlja do juliških planin se mora pritakniti kraljestvu laškemu. Take laške baharije sicer za nas nimajo nobene nevarnosti, vendar v tem, da so se izgovorile, leži veliko razžaljenje Slovanov in huda presoja nekdanje Slovencom neprijetne politike v primorju, ktero bi se bilo moralo ohraniti prosto vsega ptujega tako lahko sovražnega upljiva. Kakor se med Lahi kaže poželenje ločiti se od Avstrije, tako se to utegne go-diti tudi drugod. Nemci v zveznih državah po tolikem hrupu za popravo zveze in njeno premembo iz zveze vladarjev v zvezo narodno menda tudi želijo neko laški podobno prekucijo. Ločene dežele se hočejo trdneje in vidniše zvezati; v tem pa Avstrii preti nevarnost za notranjo moč in zunanji upljiv do Nemčije.

Lahom kakor Nemcom se ni kratila narodnost, vendar prvi so se očitno hotli odtrgati od Avstrije; kaj mara, da tudi nekteri v Avstrii želijo, ne ravno odtrgati se, vendar pa v zvezo splošnji Avstrii škodljivo z zunanjo večino nemškega naroda stopiti. Kadar se kaj tacega primeri, takrat bi pač bili Slovenci na jugu, na straži jadranskega morja, in Čehi z Moravci na severji mogočni in dobri branitelji pravic splošnega cesarstva. In koliko ponemčenih Slovincov že trobi nemško zedinjenje! Za-se voljo naj tedaj vlada skrbí, naj se nam Slovanom takraj in unkraj Litve ohrani narodnost slovanska, in naj pomni, da smo Slovani že v nevarnih dobah Avstrijo rešili. Pravica! je geslo ustavne vlade, in mi Slovani jo zanesljivo pričakujemo tudi za-se — pravico vsem narodom eno!

Tako mislimo narodni Slovenci.

Kaj pa nam ponujajo oni „liberalci“?

„Osebnost“ — saj to želimo sami. „Prostost versko“ — to nas Slovincov ne dotika; vsi smo katoliški; katoliška vera nam je narodna; drugod naj si vero ravnaajo, kakor hočejo, nam je verska prostost: nekrateni obstanek pri podedovanju veri. „Ločen je šole od cerkve“ — s tem nas ne morejo vjeti. Mi Slovenci duhovnikom nismo samo za tolikoletno varstvo in brambo maternega jezika veliko hvale dolžni, temuč tudi vemo, da prvič se deca ne sme učiti samo znanosti, ampak tudi pobožnosti in značajnosti, kar je stalno mogoče samo na podlagi verski, in drugič, da ne bomo upljiva do šol jemali tistim, ki so v občini med najbolj omikanimi, in ga prepuščali manj omikanim ali celó narodnim nasprotnikom. Slovenski narod je resen in pobožen; ta teoretični liberalizem pa je skazal toliko nepravčnosti ravno proti naši veri, da se že zavoljo tega Slovenci od njega odtegujejo.

Kaj pa nam jemljejo ti „liberalci“? Njim narodnost ni del in člen svobode, ampak le pritiklina zadnje vrste, več za zdražbo in sejanje razprtij. Da bi se pa narodnost, ki je nepopačenemu srcu tako mila, prav nič ne smela čislati, ampak pozabiti, ne moremo slišati brez ranjenega srca. Ti, ki narodnosti naše ne spoznajo, vsaj svojo spoznajo, ako so kteregega naroda. Ako pa tudi lastnega narodnega čutja nimajo, kako bi naše mogli spoznavati! Ako smo bratje kot ljudje, smo bratje tudi kot narodi. Nosijo sicer ti nasprotni nam liberalci enakopravnost na jeziku, ne pa v srcu, in v napadih na nas besedujejo v edini, veliki, močni Avstrii; toda v nemar puščajo resnico, da Avstrija mora biti edina samo na podlagi edine nekratjene

pravice vseh, velika po izpeljavi od večne previdnosti postavljenih namenov in močna v blagostanji in slogi vseh narodov v ravnomerni delitvi tež in dobrot in vseh složnem trudu za edino, vseobsežno, srečno bodočnost. Sloga med narodi! — bodi naše geslo. Kdor pa z nevednostjo ali brezznačajnostjo ljubezen med narodi razdira, kdor s tem kviri državne namene in ustavlja skuša srečno bodočnost, ta nima človeškega čutja in vreden je zaničevanja.

Značajnost in državljanska čednost, ne samo pobožnost in gospodarska poštenost mora se vcepiti vsem državljanom; ljubezen do domovine, do vse obsežne države mora preseči vsako drugo ljubezen! Vse sebične želje morajo ostati za trudom: zadostiti državljskim dolžnostim. Narodi pa, ako se bodo kje smeli prehitovati, naj se prekosujejo edino samo v zvestobi do cesarja, v ljubezni do domovine, ktera nas živi in krije, do države, ktera nas vse z enako ljubeznijo obsega. Srca, srca! — živobitje domovinske ljubezni nas trdneje veže, kakor mrzli nagibi in preračunjene dobrote; in kaj više srca unema, kaj bolj vžiga junaški pogum, kakor — zavest narodna? Kdor je ni do tega prinesel, je nečimern kozmopolit, ki ga plača le — cekin!

Na goro! *)

Na goro, na goro
Le hiti srce,
Tam gor se za tuge
In solze ne vé.

Le tamkaj na gori
Je vetrček zdrav,
Le gori na gori
Se bodeš krepčal.

Le gori boš čutil
Šumljanje drevés,
Tam gori boš bliže —
Oj! bliže nebès!

Tam gori zasledil
Boš cvetke lepé,
Za kterih žlahnoto
Dolina ne vé.

Le gori boš petje
Modrice poslušal,
Veselje boš rajsko
Le tamkaj okušal.

Zatorej na goro
Le hiti srce!
Za vse te čutila
Dolina ne vé.

Franciška K.

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni možje.

(Dalje.)

Konec pretečenega julija, pripoveduje na pol dohtar gospod Lim, pravi France: Veste kaj, ljubi moji, jez ob vélikih vakancah nikdar v svojem življenju domá za pečjo ne čepim, temuč zmiraj na to ali na to plat udarim, da se enmalo po širokem svetu ogledam. Povsod sem že bil, na Gorenskem in Dolenskem, na „A-roškem“ in tudi na zgornjem z obilnimi krofi obdarovanem Štajarskem, tudi med brate Hrvate sem že šel pogledat, le zgornje Avstrije in Solnograda še nisem vidil; tje me letos fantazija vleče, tū je sredotočje mojih naklepov za letošnjo dvamesečno vojsko. Zavrtil se je od veselja na peti in začel po znanem Götheovem: „Kennst du das Land“ itd.

Poznaš ti le deželo,
Kjer stojé samostani nepopačeni?
Kjer so čebri namest z repo kisló
S cekini do vrha ti natlačeni?

Vse bi bilo dobro, mu zavrnem jez, nadaljuje Lim, samo do kdaj bomo še le popotne liste iz Kranjskega dobili, če se zdaj le za-nje oglasimo, ker brez tega nas precej drugi dan zaprejo; saj veste, kako gré to natanko. Godilo se je to v najlepšem cvetju Bachove sisteme.

To je pa moja skrb — se prekanjeno Môdrôs nasmehljá — za popoten list naj vzame vsak eno krtačo in

*) S to pesmico se je oglasila sopet druga domorodkinja, — vesel dokaz, da se novo življenje zbuja v logih domačih.

škatico „biksa“, kar se v en škric suknje spravi; v družega pa prideta dva predsrajčnika in pa dva para lepobelenih oslovskih ušes, ali kakor Nemec pravi „Vatermörderjev“; sicer pa nobene bisage ali preramnice! Če se mestu ali večji vasi bližamo, ali pa da v solnčnih žarkih daljno znano lesketanje zapazimo, ki žandarske turničke naznanjuje, se hitro enmalo podrgnemo, in akoravno trezni in lačni, se moramo krohotati, burke uganjati, kakor da bi bili študentje iz bližnje vasi na sprehodu. Na to vižo sem jo jez zmiraj zvozil in mislim, da me tudi zdaj ne bo goljufalo.

Pravo! pravo! — smo mu vsi trije klicali; ta je pa spet premodra! Segli smo si v roke in čez tri dni Beču hrbet obrnemo in marsiramo poleg Donave proti gornji Avstriji, kakor Nestroy-ovi Leim, Zwirn in Knieriem v Lumpacivagabundusu popevaje:

„Wir wollen in die Welt marschieren,
Und unser Glück probieren!“

Preobširno bi bilo, ako bi hotel tu vse dogodke in pripetleje opisati, ki so jih, kakor je Lim čez celo uro razkladal, doživeli. Na priliko: Kako je bil France zmiraj zviti vodja, ktere ga ni nobena zadrega iz konteksta spravila, ki je bil kmali bogoslovec, kmali filozof ali tudi merec, kakor je nanoslo.

V kratkem povzamem iz Limovega popisa, da so se vseh lepôt zgornje Avstrije in Solnograda nagledali, brez krajcarja zmiraj dobro jedli in pili in veseli in zdravi konec septembra spet na Dunaj primarširali, čeravno je imel vsak le svojo krtačo za popotni list.

Ko je Lim končal, se proti Tilnu z besedami obrne: Kakor vidim, je pivo melanholiške oblake razpodilo, ki so ti tužno srce obdajali, čez tri mesce si se nocoj prvokrat otajal, toraj, kakor si obljubil, povej nam žalostno storijo svojih hlač.“

Špencir enmalo pohrka in potem s tihim glasom prične: Tri mesce je tega, bilo je, ne bom nikoli pozabil, 3. oktobra ob enajstih dopoldne, ko sem se v lepih novih črnih hlačah po „glacis“ sprehajal, ktere si vsako leto ob tem času omislim, ker takrat za prvi semester Knafelnovo študentsko potegnem. Bilo je mrzlotno, sever je hudo pihal in jez sem se mu v svojih toplih hlačah ironično smehljaj, ko se mi naenkrat France Môdrôs pridruži, in me prijazno na ramo potrka. Imel je še vedno tiste bele hlače iz rusovskega platna, v kterih je ob vakancah popotoval in v kterih — pravičnemu Bogu bodi potoženo — jez zdaj prezebujem. Sever ga je tako stresaval, da se mi je v srce smilil. Prav prilizljivo me pod pazduho prime in mi s sladkim glasom reče: „Veš kaj, Tiln: ali bi prevzel lekcijo, ki je prav kakor nalašč za te ustvarjena; dozdej, vem, se nisi nikoli s to robo pečal, pa mislim, da bi ne bilo slabo, ako bi ti vsak mesec kakih 20 goldinarjev brez truda v žep vtaknil. Lekcija je bila meni ponudena, pa nisem takemu predmetu kos, ker tem zahtevam le tvoja temeljita učenost v modroslovju zadostiti more. Ali bi jo ti hotel prevzeti?“

Vesel, da mi je glasu primanjkovalo, mu odgovorim: „Pomagaj mi, pomagaj France, ti bom celo življenje hvaležen; kje in kaj pa je to?“

„To je pri mlademu bogatemu baronu T., ki bi se rad po dovršenem pravdoslovju enmalo v okrožji filozofije ogledal, vse stare in nove sisteme od Platona in Aristotela počemši do Hegelna in Schellinga bi mu mogel trikrat na teden razkladati, uro po dva goldinarja.“

„To je prav kakor nalašč za me“ radosten zakliknem.

„Danes popoldne se moram pri baronu oglasiti, pa, ljubi Tiln, kakor sam previdiš, v špehastih belih hlačah ne morem tje iti, drugih pa nimam.“

„Ravno danes so te-le moje nove — mu vesel govor prestrižem — saj lahko precej do jutro menjava.“

„Bodi no, bodi no tako dober!“

Brez obotavljanja greva v moje stanovanje, kjer me-

njava in moje črne so bile Francetu še bolj prav kot meni. Pri odhodu me še za francosko slovnico prosi, da bi mu jo za pol leta posodil, ker se je spet za francoski jezik na vseučilišču vpisal. Tudi to mu z veseljem podam in mu najsrečnejši uspeh vošim. — Celo noč premišljeva, kam bom s toliko denarji, komaj družega dné pričakujem, da bi zvedil, kaj in kako. Ob desetih, kakor sva se zmenila, ga grem na „glacis“ čakati. Čakam, čakam, enajst je že preč, skozi bele hlače je neusmiljeno veter pihal — al Franceta le ni! Skrbeti me začne, čudne misli me navdajajo. Poldvanajsta odbije, ko zaslišim za seboj znani Kanalčkov glas: „Za božjo voljo, kam je pa, Tiln, to zapisati, da imaš ti danes bele hlače!“

„Saj niso moje, so Môdrôsove, ktere ga že poldrugo uro pričakujem.“

„Ha, ha, se Kanalček zasmaja — France se je danes zjutraj na Ogrsko proti Požunu odpeljal.“

Kakor strela iz jasnega me ta odgovor zadene, vsi udje mi otrpnejo in kar v enomer v Kanalčka strmim.

„Res, res — povzame Kanalček — danes zjutraj sem imel na kolodvoru ob pol sedmih opraviti in zagledam Franceta pripravljenega za odhod. Pové mi, da gré na Ogrsko v imenitno službo. Spijeva skupaj en bokal vina in dva goldinarja mu dam za popotnico, ker je bil popolnoma suh.“

„To, ljubi moji“ — zdihne nesrečni Tiln — „je storija mojih hlač.“

„Zakaj si pa nisi potem družih omislil?“ — ga jez vprašam.

„Ker je zoper moje načelo pri rokodelcih dolgove delati, da bi me potlej za zajtrk nadlegovat hodili“ — ponosno odgovori. — „Bog te živi, dragi Lim“ — nadaljuje Tiln — „tako poštenih duš je malo na svetu kakor si ti; da je France taki goljuf, tega bi si ne bil v najpredrzejši fantaziji misliti mogel; to me v srcu peče, temveč, ker sva domorodca.“

„Počasi, počasi, Tiln“ — zavpije Lim — „ne tako hitro človeka obsoditi! Res, storija tvojih belih hlač je enmalo čudna, pa to ti povem, da jez Franceta že več kot deset let poznam in vem, Bog vé kolikokrat je kakošno nepošteno na videz stuhtal, kar se je pa potem vse lepo razvozljalo in poravnalo. Kakor ga vsi poznate, on strašno rad burke vganja in vsakega rad, če je priložnost, čez klanec potegne; al nepošten pa ni bil nikoli, posebno proti svojim domorodcom ne, ktere z dušo in telesom pri vsaki priliki brani. Tiln, Tiln! spomni se na vakance! ti bi bil trdo oral, ko bi Franceta ne bilo; mislim, da nisi pozabil, kako si se na čudno vižo zmotil in o polnoči v postljo tiste gospé zašel! Jez vem, da je bil France zadnji čas velik revež, nič ni zaslužil, — Bog vé, kako si je s tvojimi hlačami pomagal, kar ti bo, kolikor ga jez poznam, desetkrat povrnil.“

„Res je to, res je to, Lim — se oglasi berače preganjajoči Šuka, ki je cele dve uri molčal, le vrček k ustam nastavljal in si s „pravo svinjino“ novo žejo delal — „trčimo enkrat na njegovo zdravje! Kolikrat nam je veselje napravil! Škoda, da ga ni nocoj med nami, sam Bog vé, med kakošne cigane je revež zašel — toraj Bog ga živi! Bog ga živi! trčijo skupaj in tudi Tiln, čeravno se ni s sedeža vzdignil. (Kon. prih.)

Lepoznansko polje.

Nočajski zmaj.

Pripoved iz srbske vojske.

(Dalje.)

Osmanovo čelo se pooblači, kakor se prevleče nebo, kadar se za dež pripravlja in blisk plamika. Njegove oči, vprte v dekle, hotle so ji pretrgati prsi in presuniti srce. Jelica spoznavši nasledek svojih besedí stegne kakor pro-

bravcom ponujam. — Moj Bog! življenje učenca, in — če je, svojim starišem želje spolniviši, odpel novo mašo — kaplana, je eno drugemu tako podobno, kakor listu list, in moral bi z znano šablono začeti: „Rojen v slavni moravski tehantijski fari na štajarski meji krajnske Slovenije, — je bil sin pobožnih, pa tudi bolj ubožnih starišev, kateri so mladega Tončka že sprva lepo podučevali.“ — No tako je tudi bilo, in hvaležen je bil za to svojemu staremu očetu do njih konca dni. Menda ga je tudi večidel hvaležnost do njih v duhovnico gnala, da bi jim njih najsrčneje želje vresničil. „Refugium stupiditatis“ — kakor dostim očitujejo — mu duhovnica ni bila, ker on bi lahko bil z visokospoštovanim ondašnjim višjim državnim odvetnikom dr. R. v Gradec šel, in tam s svojim bistrim umom si drugega, morebiti boljšega kruha dobil, kakor tega, katerega mu je pelin natolcevanja in želč krivega sumnjenja dostikrat dobro osolil in ogrenil. Da je bil hvaležnega, nježno hvaležnega srca, mi med brezštevilnimi drugimi pisanimi pričami tako prisrčno lepo kažete dva stara, vsa rujava, že skoraj raztrgana lista od leta 1837, ktera so mu pisali častiti gosp. Miha Peternel, onda kaplan v Poljanah. Čemu ju je hranil? čemu vlačil s saboj skoz vse učilnice in po vsih svojih kaplanijah? Hvaležno občutljivo srce se ni upalo zavreči miloprijaznih vrst svojega prvega učenika, pobožnost proti starišem in učenikom, tista prava „pietas“, ktera naši mladini zmiraj bolj in bolj zmanjkuje v blaziranih, civiliziranih in oblizanih naših časih. (Kon. prih.)

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

III.

Čudni mozje.

(Konec.)

„Bog Vas živi vse skupaj! posebno pa tebe, na pol podohtarjeni Lim; Bog Vas živi fantje!“

Vsi se obrnemo in zagledamo, kar vsak bravec lahko vgane — Franceta pri vratih. Poprej je bil čisto obrit, ker je bilo včasih treba bogoslovca predstavljati, al zdaj je bil zaraščen kakor medved, in ko bližje stopi, zapazim, da ni imel več suknje na hrbtu z dratom zvezane, temveč se je odlikoval v opravi po najnovejši šegi. Vsi ga obsujemo in mu veseli roke stiskamo.

„Turibius, bokale napolniti!“ — vpije od radosti Lim. „Odloži, France, in tu k meni se vsedi in povej nam, kaj in kako? kje si vendar okoli po svetu hodil?“

Ko France prvi vrček na en dušek sprazne, iz žepa eno pest milares potegne in nam jih podari, potem pa prične:

„Ko smo se s popotvanja vrnili, fantje, je meni presneto slabo šlo, bil sem popolnoma suh: lekcije nobene, Knafel je komaj „pijanemu srakoperju“ zadostil, teta se je tudi uprla in ni bilo več duha ne sluha od nje. Druzega oktobra vès obupan znanega prepeličarja srečam, ki me vpraša, če znam francozko in na glasovir igrati. Brez pomiselka se možko odrežem, da če se pripravim, sem vsakemu virtuozu kos. Ponudil mi je potem, če bi hotel iti za dva ali tri mesce na Oggersko k baronu T. osem ur od Požuna sedanjega odgojitelja nadomestovati, da spet okreva, ker je za legarjem hudo zbolel. Imel bi trem paglovcom prvine francozke slovnice, pisarije in številstva v glavo vbijati in jih na glasoviru izuriti. Ker bi bilo le za malo časa, bi imel še enkrat toliko plače na mesec, kakor stalni odgojitelj, namreč: 120 goldinarjev, popotnino sèm ter tjà, sicer drugo pa kakor po navadi svobodno, s pogodbo, da že saj pojutršnjem odrinem. Obljubim, v roke si seževa in prepeličar precej baronu odpiše, kakošnega Francoza in virtuozu mu je dobil. — Vi se smejate, pa star pregovor pravi, da sila kola lomi, in da čez sedem let vse prav

pride. Ko sem bil še v ljubljanskem Alojzevišu, sem se naučil francozki brati in prvo stran Telemaka iz glave, kar sem pa že vse zdavnej pozabil; potem pa na glasoviru nekoliko brenkati. Drugo opravo sem imel, le hlače mi je manjkalo; toraj je bila moja največa naloga te s francozko slovnico vred na kakoršen trnek si bodi ujéti. Nehoté mi Tiln na misel pride, ki ima vse to v najlepšem stanu. Da mi črnih hlač že zavoljo svojega principa dobrovoljno ne posodi, sem si bil že naprej svest, da mu niso ravno neobhodno potrebne, sem iz tega sklenil, ker se po celi dan v knjigarni greje in lekcijonaril nikoli v svojem življenju ni. Toraj ajd nad njega, in res ste si obe mreni ujele, — na kakošno vižo, vem, vam je že sam povedal.

Ko se s hlaponom odpeljem, me je na čudne viže začelo skrbeti, kako bom francozčini in glasovirju zadostil, ker oboje je bilo za me skoraj sanskrit. Pa prekrasna misel me prešine in kmalo je bil naklep načinjen. Rekel bom, da knjige vse razumem, govor mi pa ne gré od rok, ker sem se le bolj s francozkim jezikom v jezikoslovnem obziru pečal in tudi mi je premalo časa za to ostalo, ker sem se skoraj vedno z glasovirjem vkvarjal. Da se pa v muzikalni zadevi ne vrežem ali blamiram, se bom pa raje precej urezal. Vzajem britev iz žepa in se na dva prsta levice skoraj do kosti urežem. Pekleusko me je sklelo, pa se kmalo dobro obežem. K večemu, sem si mislil, če sem do Božiča doli, in dotistihmal bo vendar lahko levica obevezana in tako sem tudi glasovirske pošasti rešen.

Zdaj pa francozko slovnico v roko, in neprenehoma sem se do Požuna tako skoz nos napenjal, da sem skoraj nahod dobil. Drugi dan opoldne se že v gradu baronu in baroneši predstavljam, ktera je bila posebno lepa, prijazna in na prvi videz dama polna takta. Kakor sem pričakoval, me precej po francozko nagovori, kar pa jez s tem pobijem, da sem se le temeljito s slovnico in slovstvom, z zlobodranjem pa nikdar pečal in da moj pravi element je glasovir, katerega se pa žalibog saj toliko časa ne smem dotakniti, predeu se mi rane na levici ne zacelijo, ktere sem si danes neusmiljeno potolkel, ko iz vagona stopim in padem. Zlo me pomiluje in me tolaži, da bo v štirih tednih gotovo vse zaceljeno, dotistihmal bo pa ona muzikalne lekcije prevzela.

Vse je bilo za moje zadovoljstvo vredjeno, paglovci so bili majhni in me radi ubogali; zvečer sem se sam lekcije naučil, drugi dan jim jo pa v glavo vbijal in se tako močno skoz nos napihoval, da sem nazadnje sam sebi vrjel, da sem Francoz. Vse je bilo dobro, ali le roka, roka se je meni v grozo neznano hitro celila vsled nekega mazila, s katerim me je baroneša sama mazala, in na vseh Svetih dan sem bil spet popolnoma zdrav. Še enkrat se ne bom vrezal, spahoval si je tudi ne bom, — toraj, sem si mislil, zdaj je čas, da predrzno po navadni flegmatičnosti nevarnost v obraz pogledam.

Res se je na omenjeni praznik popoldne velika družina pri nas zbrala, bil je poln salon starih gospej in mladih, nježnih gospodičin. Na enkrat zapazim šeptanje in mahoma se vès mladi krasni spol okoli mene zbere in me za Božjo voljo prosi, naj kaj zaigram, ker so slišale, kakošen virtuoz da sem. Se vé, da se branim še vse drugače kot hudič križa, — al nadlegovanja ni konca ne kraja; zgovarjam se, da le stare reči znam, ker v Beču brez glasovirja se nisem mogel dalje izurjati. Al vse je bilo zastonj! Ker vidim, da so vse moje besede bob v steno, se vsedem k glasoviru in sebi zakličem: alo, France, zdaj pa le korajžo in šnajt, bodi stari praktikus in flegmatikus! Vse društvo „pravo“ kliče, me obleže in se skoraj sopsti ne upa, da bi se nobeden mojih angeljskih glasov ne zgubil! Mirno pričnem par starih viž, ki jih je že Metuzalem znal; ko eno končam, začnem drugo, in potem spet prvo in tako naprej v kolobaric, kakor mi je enkrat normalni učitelj v Ljubljani na uho trobil:

Štiri klince gori,
Štiri klince doli.

in pa:

Martin v Zagreb,
Martin iz Zagreba.

Vse vtihne in strmi, baroneša, pravi angeljček za me, spet spregovori: „Ali vam nisem pravila, da gospoda M. še roka boli, da mu mir dajte, — lek, lek, lek — prav je, prav je, da vam je tako šalo naredil“. — In tako sem bil rešen. — Mrtvaški pot sem si s čela brisal in se pohlevno v en kot stisnil. Pozneje tudi je ona polna takta otroke zmiraj sama na glasoviru urila in meni nikdar ne besedice rekla. Božič pride, stalni odgojitelj se je popolnoma ozdravil, jez sem se priporočil in za tri mesce 360 gld. potegnil in še povrh za sv. Miklavža srebrno žepno uro dobil — in tako je zlata praktika obveljala. Zapraviti nisem mogel kebra, ker sem tako samotno živel, kakor egiptovski puščavniki iz tretjega stoletja.

Ko je France končal, se nismo mogli njegovi prekanjenosti dosti načuditi, še Tiln za vrček prime in s Francetom trči, rekoč: Bog te živi! kaj ne, juter bom že v svojih hlačah!?

Bili smo veseli, da še ne kmalo tako, dolgo čez polnoči skupaj; Lim in France sta se skušala, kdo bo več plačal.

Spet je leto minulo. Lim je popolnoma dohtar postal in prvi od družbe Dunaju za zmiraj hrbet pokazal. Za njim debelega, svitlega krčmarja od „pijanega srakoperja“ mrtvoud zadene in tako je starodavna historiška krčmica nehala. Turibius se je nazaj v Hamburg podal skrbet, da slavna rodovina Skoggs-ov ne pomerje.

Tudi modroslovni Špencir se je naveličal načelo slovenske filozofije iskati in se je na Hrvaškem za gimnazijalnega učitelja naselil, kjer zdaj pri pičli plači principa išče, po katerem bi saj vselej iz lajčevega žepa, kadar va-nj seže, en bankovček za 10 kebrov potegnil.

Šuka se je pa v domačijo spravil, kjer je v nekem „pecirku“ blizu Ljubljane c. kr. politični uradnik in berače na vse pretege neusmiljeno preganja in zapira. Pravijo, da ga vsak že eno uro deleč, kakor turško kugo, zavoha in se mu gotovo, magari ko bi ob sedmih bergljah hodil, ogne.

Dohtar Lim je v prijaznem hrvaškem mestu blizu Zagreba, kjer veliko ljudi ozdravi in lepe krajcarje služi. Da mu jih tudi precej pomerje, mi ni treba dostavljati, in da jih, če je le moč, strastno po stari navadi strancira. Njegove sanje so še zmiraj tiste, namreč: da bo on na prihodnji zdravoslovski fakulti na jugoslovanskem vseučilišču v Zagrebu gotovo profesor anatomije postal.

Vsakdo bo pa radoveden vprašal, kaj je vendar prekanjeni in praktični France Môdrôs postal. Kakor po navadi je spet enkrat zginil, al nazaj ga ni bilo več; kaj, kako in kam, ni nihče vedil. Ko letos enkrat Lima obiščem, mi pové, da je France nazadnje z vso svojo praktičnostjo rudeče hlače obul in se med papeževe vojake vpisal. Potem mu je enkrat poznej iz Napulja pisal kakor lajtnant v Tür-ovi diviziji Garibaldi-ove armade. Zdaj pa vsaki dan pričakujem, nadaljuje Lim, da mi bo iz Črne gore pisal, ker se mi vse tako dozdeva, da se je podal zdaj tje, kamor ga je vedno njegovo slovansko srce vleklo.

Dolžan sem še povedati, kaj je preslavni in vse časti vredni trgovec gosp. Emanuel Kanalček — s kterimi primki ga France nikoli ni pozabil nagovoriti — postal. Bil je on gotovo prav sposoben knjigovodja, ker je imel 2000 gold. plače na leto, al stavil je on vso svojo srečo na bogato partijo, ki mu bo na noge pomagala. Ker težko bi ga bilo prepričati, da se more ktera deva njegovim žganim lasem zoperstavljati. Popraševali smo ga včasih, če bi ne imel volje kdaj se v Ljubljani samostojno naseliti, kakor veliko mladih trgovcev njegove mere. Pa imel je na to zmiraj ošabni odgovor pripravljen: Krajnsko je za-me gar-

jeva glava, kjer Ljubljana, kakor poglavitna uš kraljuje; moja firma mora enkrat po Hamburgu in Londonu na glasu biti!“

Imel je posebni „fiduc“ na hčer velikega trgovca M., s katero je enkrat na balu plesal in en par besed spregovoril. Govorica je bila, da bo imela najmanj pol milijona dote. Tudi mu je zmiraj neznano zaljubljene pisma pisarila, kteri so nazadnje v Kanalčku tako ponosnost zbudile, da že ni bil voljen več se z nami pomenkovati. Le tega ni vedel, da mu vse te liste France dopisuje. Čez nekoliko časa dobi list, v katerem ga njegova Amaliya prosi, naj se vendar zdaj k njenemu očetu potruži in o tej zadevi eno resno zine. Kakor rečeno, tako storjeno: v fraku, v glacé-rokovicah in žgan, kakor po navadi, se gre predstaviti. Natanko nismo nikoli zvedili, kako se mu je tam godilo, le to smo povzeli iz njegove mimike, da je kar po telegrafu tri nadstropja po stopnicah doli letel. Ravno takrat je tudi po svojem stricu na Notranjskem 1500 gold. podedoval in sam je imel tudi toliko od treh let prihranjenega. Pripetlej pri njegovi nebeški Amalii ga je tako spremenil, da je Dunaj za zmiraj zapustil, se v majhen kraj na Notranjsko podal in kramarijo naredil. — Nikoli se več ne žge, z zavihanimi rokavi špeh reže, v lajto po arenke sega in kresivno gobo prodaja — ni več za poznati — al pri vsem tem se pa prav izvrstno počuti.

Kratkočasnica.

Kako neki Nemec slovenščino razume.

Ako na čelo svojega spisa postavim besedo „kratkočasnica“, ne mislite, da je prigodba izmišljena; svoje poštenje Vam zastavim, da je skoz in skoz resnica, kar bom povedal.

Bilo je na dan sv. Štefana, 26. grudna l. l., ko pride po naključbi oskrbnik nekdanje grajšine v cerkev; bila je ravno pridiga. Gospod kaplan, znan iskren rodoljub, razlagajo življenje, trpljenje in smrt mučenika, in končaje pristavijo, da sv. Štefan je slavno premagal svet in smrt. Slovencom neprijazni Nemec je pazljivo čakal, ali bo katero popadel; ko zasliši „slavno“, se mu jeza vžge, da iz cerkve pridši začne enemu svojih znancov, kteri ni pri pridigi bil, pripovedovati, kaj je v cerkvi slišal rekši: „Ist das doch eine Niederträchtigkeit von den Geistlichen, dass sie sich unterstehen, eine so grobe Lüge von der Kanzel dem gemeinen Volke vorzutragen und ihm vorzuplauschen, dass der h. Stefan ein Slave war!“ itd. Tako se je sirotek jezil, pa ni vedil zakaj; da bi sv. Štefan Slovan bil, mu ni šlo iz glave. Priložnost gosp. pridigarja za to zgrabiti, je kmali prišla. Bilo je več gospodov zbranih, kar naletí tudi ta oskrbnik; najde ravno tistega pridigarja in si misli: haha! zdaj se bova učila življenje svetnikov razkladati! Al strašno se je opekel; smeja je revček si toliko nabasal, da je osramoten pobegniti mogel. D. G. Smolčan.

(Dober svet). Dandanašnji ljudje vse poskušajo, da bi si najboljše ohranili. Tudi jaz sem čital v neki madjarski knjigi, ki pod naslovom: „Oerözd betsületedet“ moško zadržanje priporoča, mnoge pravila, ž njimi se nadležnih poslušavk ubraniti. Med drugimi ojstroumnostmi tudi to-le priporoča: Vtakni pale desne roke med dva bližnja soseda, in na vsako stran njegovo stisni med-nja črni fižolič, vso pest pa z belim robcom tako pokri, da se bodo le ti trije prsti vèn vidili, pri luči pokaži to podobo tisti, ktere nočes priče svojih pogovorov imeti. Bežala bo, se v nji ogledati za kakih štirideset let starejšo mamiko.

Skušnja veljá — res je! — Le to ni res, in tisti gospod v K..... nima prav, ki je vse to nalašč na-se obrnil. — Resnica, dragi moj! naj Vam bo sploh močno priporočena; saj jo sami drugim priporočate.